

Eviran ohje 18222/5

Luomutuotanto 3

Elintarviketuotannon ehdot

Eviran ohje 18222/5

Luomutuotanto 3
Elintarviketuotannon ehdot
2018

Eviran ohje 18222/5
Käyttöönotto: 9.5.2018

Raja- ja luomuvälvontayksikkö

Hyväksyjä Jaostopäällikkö, ylitarkastaja Beata Meinander

Esittelijä Ylitarkastaja, Teija Lindén

Jakelu: Julkaisu on saatavilla Eviran internetsivuilta osoitteesta www.evira.fi

Lukijalle

Luonnonmukaisen tuotannon yhtenä tavoitteena on pyrkiä tuottamaan laaja valikoima elintarvikkeita, jotka vastaavat kuluttajien sellaisiin hyödykkeisiin kohdistuvaan kysyntään, joiden valmistusmenetelmät eivät ole haitallisia ympäristölle, ihmisten, kasvien tai eläinten terveydelle ja hyvinvoinnille.

Valvonta on olennainen osa luomutuotantoa. Valvonnan tarkoituksena on luoda ja lisätä kuluttajien luottamusta luonnonmukaista tuotantoa kohtaan. Valvonta takaa myös reilun kilpailun edellytykset toimijoiden välille, kun kaikki noudattavat samoja sääntöjä. Luomuelintarvikkeiden valvontaan kuuluvat toimijat tarkastetaan vuosittain.

Luomutuotanto 3 – Elintarviketuotannon ehdot (Eviran ohje 18222/4) sisältää yleiset luomuelintarvikkeiden tuotantoa ja käsittelyä koskevat ehdot, jonka lisäksi tuotantoehdoissa keskitytään erityisesti luomuelintarvikkeiden jalostusta, pakkausta, kuljetusta ja varastointia koskeviin vaatimuksiin.

Muiden luomuelintarvikkeiden ja tuonnin osalta Elintarviketurvallisuusvirasto Evira on laatinut omat tuotantoehdot kullekin seuraavasti:

- Luomutuotanto1 – Yleiset ja kasvintuotannon ehdot (Eviran ohje 18219/5)

- Luomutuotanto 2 – Eläintuotannon ehdot (Eviran ohje 18217/8)
- Luonnonmukaisen tuotannon ohjeet 5 – Keruutuotanto (Eviran ohje 18221/1)
- Luomutuotanto 6 – Tuonnin ehdot (Eviran ohje 18223/3)

Tässä kirjasessa esitettyjen ehtojen lisäksi toimijan kannalta oleellimmat luomuvalvonnan lomakkeet löytyvät Eviran internet-sivustolta: www.evira.fi > yhteiset > luomu -osiosta. Luettelot jalostettujen luomuelintarvikkeiden tuotannossa sallituista aineista ja tavanomaisista tuotteista löytyvät Euroopan unionin EUR-Lex -internetsivustolta osoitteesta <http://eur-lex.europa.eu>.

Tuotantoehdot päivitetään ja toimitetaan valvontaan kuuluville tarvittaessa. Tuotantoehdot löytyvät myös Eviran internet-sivustolta > yhteiset > luomu -osiosta.

Tuotantoehdoissa mahdollisesti havaittavista epäselvyyksistä voi ilmoittaa Elintarviketurvallisuusvirasto Raja- ja luomuvalvontayksikköön osoitteella Mustialankatu 3, 00790 HELSINKI tai sähköpostiin osoitteella: luomuelintarvike@evira.fi.

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira

Viranomaisen toiminnan tulee perustua laissa olevaan toimivaltaan ja viranomaistoiminnassa tulee tarkoin noudattaa lakia. Viranomaisohjeet eivät ole oikeudelliselta luonteeltaan muita viranomaisia tai toimijoita sitovia. Viime kädessä lainsäädännön soveltamista koskevat kysymykset ratkaisee tuomioistuim.

Tässä ohjeessa on sekä lainauksia lainsäädännöstä että tulkintoja lainsäädännön soveltamisesta. *Tulkinnat on erotettu kursivilla.* Ohjeessa esitetyt tulkinnat ovat Eviran näkemyksiä siitä, miten lainsäädäntöä tulisi soveltaa.

Sisällysluettelo

LUKIJALLE	3
SISÄLLYSLUETTELO	4
1 MÄÄRITELMÄT	6
1.1 LUOMUELINTARVIKKEET	6
1.2 MUITA MÄÄRITELMIÄ	6
2 LAINSÄÄDÄNTÖ	7
3 VALVONTAAN ILMOITTAUTUMINEN JA VALVONNASTA EROAMINEN	8
3.1 TOIMIJAT, JOIDEN ON KUULUTTAVA VALVONTAAN	8
3.2 TOIMIJAT, JOTKA EIVÄT KUULU VALVONTAAN TAI LUOMULAINSÄÄDÄNNÖN SOVELTAMISALAAN	8
3.3 MITEN VALVONTAAN ILMOITTAUDUTAAN?	9
3.3.1 <i>Luomusuunnitelma</i>	10
3.4 ENSIMMÄINEN TUOTANTOTARKASTUS	11
3.5 VALVONTAAN HYVÄKSYMISTÄ KOSKEVA ILMOITUS JA LUOMUTODISTUS	11
3.6 OIKEUS KÄYTTÄÄ VIITTAUSTA LUONNONMUKAISEEN TUOTANTOTAPAAN JA VASTUU LUOMULAINSÄÄDÄNNÖN NOUDATTAMISESTA	11
3.7 MUUTOSILMOITUS	11
3.8 VALVONNASTA EROAMINEN	12
4 LUOMUELINTARVIKKEIDEN ERITYISVAATIMUKSET	13
4.1 TUOTANTOON LIITTYVÄT KIELLOT JA RAJOITUKSET	13
4.1.2 <i>Säteilyttämiskielto</i>	15
4.1.3 <i>Raaka-aineille ja valmistusmenetelmille asetetut rajoitukset ja ehdot</i>	15
4.2 ERILLÄÄNPITO LUONNONMUKAISTEN JA TAVANOMAISTEN TUOTTEIDEN VAIHTUMISEN JA SEKOITTUMISEN ESTÄMISEKSI	15
4.2.1 <i>Valmistus</i>	15
4.2.2 <i>Varastointi</i>	16
4.2.3 <i>Tuotteiden keräily ja kuljetus</i>	16
4.2.4 <i>Luomuelintarvikkeiden vastaanotto</i>	17
4.2.5 <i>Sekoittumisen estäminen muuntogeenisiin raaka-aineisiin</i>	17
5 LUOMUTODISTUS ELI ASIAKIRJASELVITYS VALVONTAAN KUULUMISESTA	18
6 KOOSTUMUS	19
6.1 YLEISET VAATIMUKSET	19
6.2 LUOMUELINTARVIKKEET	20
6.2.1 <i>Ainesosalupa</i>	21
6.3 TAVANOMAISET, LUOMUAINESOSIA SISÄLTÄVÄT TUOTTEET	21
6.3.1 <i>Luonnonvaraisesta metsästyksestä ja kalastuksesta saatavat tuotteet</i>	21
6.3.2 <i>Muut luomuainesosia sisältävät tavanomaiset tuotteet</i>	21
6.4 ESIMERKKI: LUOMUELINTARVIKE VAI LUOMUAINESOSIA SISÄLTÄVÄ TAVANOMAINEN TUOTE?	21
7 MERKINNÄT	23
7.1 YLEISTÄ LUONNONMUKAISEEN TUOTANTOON VIITTAAVIEN ILMAUSTEN KÄYTÖSTÄ	23
7.2 LUONNONMUKAISEEN TUOTANTOON VIITTAAVAN ILMAISUN KÄYTTÖ MYYNTI-NIMITYKSESSÄ (MAINONTA, KAUPALLISET ASIAKIRJAT JA PAKKAUSMERKINNÄT)	24

7.2.1 Sallittu käyttö	24
7.2.2 Rajoitukset ja kiellot	24
7.3 SIIRTYMÄVAIHEEN KASVIPERÄISET TUOTTEET	24
7.4 MUISSA KUIN MAATALOUSTUOTTEISSA KÄYTETTÄVÄT LUOMUILMAISUT	25
7.5 PAKKAUSMERKINNÄT	25
7.5.1 Luomuilmaus myyntinimityksessä	25
7.5.2 Luomuilmaus ainesosaluettelossa	25
7.5.3 Pakolliset merkinnät luomuilmausten yhteydessä	25
7.5.4 Valinnaiset merkinnät	26
8 KIRJANPITO JA ASIAKIRJAT	28
8.1 VASTAANOTETUT LUOMUELINTARVIKKEET	28
8.2 VASTAANOTETUT TAVANOMAISESTI TUOTETUT TUOTTEET, LISÄAINEET JA VALMISTUKSEN APUAINEET	29
8.3 VALMISTUS JA VARASTOSSA OLEVAT LUOMUELINTARVIKKEET	29
8.4 LUOVUTETUT LUOMUELINTARVIKKEET	29
8.5 TOIMIJAT, JOTKA EIVÄT VARASTOI TAI KÄSITTELE FYYSISESTI LUONNONMUKAISIA TUOTTEITA	29
8.6 TASELASKELMAT	29
9 LUOMUELINTARVIKKEIDEN JA -TOIMIJOIDEN VALVONTA	30
9.1 TUOTANTOTARKASTUS	31
9.2 LISÄTARKASTUKSET: YLIMÄÄRÄISET- JA UUSINTATARKASTUKSET	31
9.3 TARKASTUKSISTA TEHTÄVÄT ILMOITUKSET JA PÄÄTÖKSET	31
9.4 MARKKINAVALVONTA	31
9.4.1 Vähittäismyymälät ja -myyntipaikat	32
9.4.2 Ateriapalvelutoiminta	32
10 ALIHANKINTA	33
10.1 ILMOITUSVELVOLLISUUS	33
10.2 LUOMUSUUNNITELMAAN SISÄLLYTETTÄVÄT TIEDOT	33
10.3 ALIHANKINTATOIMIEN KIRJANPITO	34
10.4 ALIHANKINTATOIMIEN TARKASTAMINEN	34
11 MAKSUT VALVONNASTA JA MUISTA LIIKETALOUDELLISISTA SUORITTEISTA	35
12 SEURAAMUKSET SÄÄNTÖJEN- VASTAISUUKSISTA JA SÄÄNNÖSTEN RIKKOMISESTA	36
12.1 TOIMIJAN OMAVALVONTATOIMENPITEET	36
12.2 TOIMENPITEET JA SEURAAMUKSET	36
12.2.1 POIKKEAMA JA KORJAUSKEHOTUS	36
12.2.2 Hallinnolliset pakkokeinot	37
13 MUU LUOMUTUOTTEIDEN VALVONTA	39
13.1 LUOMUMAATALOUSTUOTTEET	39
13.2 LUOMUREHUT	40
13.3 LUOMUALKOHOLIJUOMAT	40
13.4 TULLIN TEHTÄVÄT	40
13.5 VALVONTA ÄHVENANMAALLA	40
14 KERUUTUOTTEIDEN OSTOTOIMINTA	41
14.1 LUOMUVALVONTAAN LIITTYMINEN	41
14.2 ENSIMMÄINEN TARKASTUS, ILMOITUS VALVONTAAN HYVÄKSYMISESTÄ JA LUOMUTODISTUS	42
14.3 ILMOITUS KERUUTUOTTEIDEN OSTOISTA	42
14.4 LUOMUKERUUTUOTTEIDEN OSTOTOIMINNAN VAATIMUKSET	43
Liite 1 Komission asetus (EY) 889/2008, liite VIII	
Liite 2 Komission asetus (EY) 889/2008, liite IX	

1 Määritelmät

Tässä osiossa on lueteltu luomuelintarviketuotantoon liittyvät määritelmät. Luonnonmukaisen tuotannon yleiset määritelmät on lueteltu Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran (jatkossa Evira) ohjeessa Luonnonmukainen tuotanto 1 – Yleiset ja kasvintuotannon ehdot.

1.1 Luomuelintarvikkeet

Luomuelintarvikkeita ovat luonnonmukaisesti tuotetut elintarvikkeiksi tarkoitetut elävät eläimet ja luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaavin merkinnöin markkinoitavat luomuelintarvikkeet (jalostamattomat ja jalostetut luomumaataloustuotteet).

Elävillä luomumaataloustuotteilla tarkoitetaan ihmisten ravinnoksi tarkoitettuja eläviä eläimiä, kuten

- luomunautaeläimiä, -sikoja, -lampaista ja -siipikarjaa.

Jalostamattomilla luomumaataloustuotteilla tarkoitetaan maanpinnan kasvutuotteita ja kotieläintuotteita, sekä sellaisia ensimmäisen jalostusasteen tuotteita, jotka suoraan liittyvät näihin tuotteisiin esim. luonnonmukaisesti tuotetut

- liha ja syötävät eläimenosat
- meijerituotteet (maito, kerma, voi, maitojauhe)
- luonnonhunaja
- vihannekset ja kasvikset
- syötävät hedelmät ja pähkinät
- kahvi, tee ja mausteet
- vilja ja myllyteollisuustuotteet, tärkkelykset
- kasviöljyt ja eläinrasvat
- sokeri ja sokerisiirapit
- metsämarjat

Luonnonmukaisesti tuotettuja jalostettuja luomumaataloustuotteita ovat tuotteet, jotka on jalostet-

tu edellä mainituista tuotteista esim. luonnonmukaisesti tuotetut

- lihajalosteet
- jalostetut maitotuotteet (esim. jogurtti ja jäätelö)
- vihannesjalosteet
- leipomo- ja konditoriatuotteet
- makeiset

Luomuelintarvikkeita eivät sen sijaan ole sellaiset tavanomaiset tuotteet, joiden jalostuksessa on käytetty vähemmän kuin 95 % luonnonmukaisia maatalousperäisiä ainesosia.

1.2 Muita määritelmiä

Luomutuotteet: Luonnonmukaisesta tuotannosta saadut elävät ja jalostamattomat maataloustuotteet, elintarvikkeina käytettävät jalostetut maataloustuotteet, rehut sekä kasvien lisäysoaineet ja siemenet

Luonnonmukainen: Luonnonmukaisesta tuotannosta saatu tai siihen liittyvää.

Tavanomainen: Luomu- ja toimeenpanoasetuksen mukaisesta tuotannosta saamaton tai siihen liittyvätön, muu kuin luonnonmukainen.

Toimija: Luonnollinen tai oikeushenkilö, joiden vastuulla on varmistaa, että luomuasetusten vaatimuksia noudatetaan niiden valvontaan kuuluvassa luonnonmukaisen tuotantoalan yritystoiminnassa.

Tuoja: Unionissa toimiva luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka esittää lähetyksen luovutettavaksi vapaaseen liikkeeseen unionissa joko itse tai edustajansa välityksellä (ks. Luomutuotanto 6 – Tuonin ehdot).

2 Lainsäädäntö

Luonnonmukaisesti tuotettuina markkinoitaville maataloustuotteille ja elintarvikkeille määrittelevät vähimmäisvaatimukset Euroopan unionin alueella seuraavat säädökset:

- **Neuvoston asetus (EY) N:o 834/2007 maataloustuotteiden luonnonmukaisesta tuotantovasta ja siihen viittaavista merkinnöistä maataloustuotteissa ja elintarvikkeissa (luomuasetus),**
- **Komission asetus (EY) N:o 889/2008 (toimeenpanoasetus) ja**
- **Komission asetus (EY) N:o 1235/2008 luomutuotteiden tuonnista EU:n ulkopuolelta (tuontiasetus)**

Luomuelintarvikkeita koskevat lisäksi kaikki kansalliset ja EU-tason **yleiset elintarvikemääräykset**. Näitä ovat mm.

- Elintarvikelaki (23/2006) ja sen nojalla annetut alempiasteiset säädökset,
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 178/2002 elintarvikelainsäädäntöä koskevista yleisistä periaatteista ja vaatimuksista, Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen perustamisesta sekä elintarvikkeiden turvallisuuteen liittyvistä menettelyistä ja
- Kauppa- ja teollisuusministeriön asetus elintarvikkeiden pakkausmerkinnöistä (1084/2004).
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1169/2011 elintarviketietojen antamisesta.

Luomuasetukset ja muu unionin lainsäädäntö on sellaisenaan voimassaolevaa lainsäädäntöä kaikissa jäsenmaissa. Euroopan unionin lainsäädäntö on luettavissa ja tulostettavissa Euroopan unionin EUR-Lex -internetsivustolta osoitteesta <http://eur-lex.europa.eu/>. EUR-Lex tarjoaa suoran ja ilmaisen yhteyden Euroopan unionin oikeuden teksteihin. Järjestelmässä voi lukea Euroopan unionin virallista lehteä ja se sisältää mm. perussopimukset, lainsäädännön, oikeuskäytännön sekä lainsäädännön valmisteluasiakirjat.

Lähes kaikista asetuksista, direktiiveistä ja päätöksistä julkaistaan myös ns. konsolidoitua versiota, joka sisältää lainsäädäntöön tulleet muutokset. On hyvä huomioida, että konsolidoitu versio ei kuitenkaan aina ole välttämättä ajantasainen, vaan siitä saattaa puuttua esim. viimeisimmän muutosasetuksen tuomat päivitykset. Alkuperäiset säädökset ja konsolidoidut versiot löytyvät helposti sivuston yksinkertaisen haun avulla.

Luomutuotteiden valvontaa säätelevät asetukset

Neuvoston asetuksen luonnonmukaisen tuotannon valvontaa koskevat säädökset on Suomessa toimeenpantu Lailla luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta 294/2015 ja maa- ja metsätalousministeriön asetuksella 454/2015 luonnonmukaisesta tuotannosta.

Laki luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta 294/2015 sisältää määräykset viranomaisten välisestä työnjaosta luomutuotannon valvonnassa. Laki ja asetus on saatavissa internetistä osoitteesta www.finlex.fi.

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksen lisäksi valvontaa säätelee Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 882/2004 rehu- ja elintarvikelainsäädännön sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevien sääntöjen mukaisuuden varmistamiseksi suoritetusta virallisesta valvonnasta.

3 Valvontaan ilmoittautuminen ja valvonnasta eroaminen

- Luomutoiminta edellyttää luomuvalvontaan kuulumista. Luonnonmukaisesti tuotettujen elintarvikkeiden valvontaan ilmoittautuvat valmistajat, valmistuttajat, varastoijat ja tukkukaupat sekä tuojat ja viejät.
- Valvonnalla taataan rehellinen kilpailu toimijoiden kesken, unionin sisämarkkinoiden moitteeton toiminta ja ennen kaikkea kuluttajien luottamus EU:ssa markkinoitaviin luomuelintarvikkeisiin.

3.1 Toimijat, joiden on kuuluttava valvontaan

Toimijan, joka

- valmistaa (säilöö/jalostaa, pakkaa/uudelleen pakkaa, tekee luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaavat merkinnät/muuttaa näitä merkintöjä)
- varastoi
- tuo EU:n ulkopuolelta
- vie EU:n ulkopuolelle ja/tai
- saattaa EU:n markkinoille

Luomuelintarvikkeita, on ennen tuotteiden markkinoille saattamista ilmoitettava yrityksensä luomuelintarvikkeiden valvontaan ja saatava Eviralta luomutodistus. Valvontaan on ilmoittauduttava myös silloin, kun jokin edellä mainituista toiminnoista annetaan kolmannen osapuolen tehtäväksi sopimuksella (alihankinta). Tällöin myös alihankintoina tehtäviin toimiin sovelletaan luomuvalvontaa.

Vähittäiskauppa

Luomuelintarvikkeita lopullisille kuluttajille ja käyttäjille myyvä toimija, joka valmistaa ja varastoi luomuelintarvikkeita **muualla kuin myyntipisteen yhteydessä tai tuo luomuelintarvikkeita EU:n ulkopuolelta** on ilmoitettava yrityksensä luomuelintarvikkeiden valvontaan.

Valvontaan on kuuluttava myös silloin, kun toimija on **alihankintana antanut** jonkin edellä mainituista toiminnoista kolmannen osapuolen tehtäväksi. Poikkeuksena on tietyn tyyppinen vähittäiskauppatoiminta, jossa luomuelintarvikkeiden valmistus ja varastointi tapahtuu myyntipisteen

yhteydessä – tällöin vähittäiskaupan ei tarvitse kuulua luomuelintarvikkeiden valvontaan (ks. kohta 3.2).

Tukkukauppa

Myös tukkukauppojen on kuuluttava valvontaan, vaikka sillä ei olisi luomuelintarvikkeiden osalta valmistusta eikä muuta toimintaa kuin pakattujen tuotteiden varastointia ja/tai välitystä.

Keruutuotteiden ostotoiminta

Keruutuotteiden osalta luonnonmukaisen tuotannon valvontaan kuuluvilta alueilta kerättyjen luonnon tuotteiden ostotoiminta on ilmoitettava luomuelintarvikkeiden valvontaan. (lisätietoja Luonnonmukaisen tuotannon ohjeet 5 – Keruutuotanto).

Maatiloilla tapahtuva valmistustoiminta

Maatiloilla tapahtuva luomuelintarvikkeiden valmistustoiminta muista kuin pelkästään tilan omista raaka-aineista on ilmoitettava toimintansa luomuelintarvikkeiden valvontaan.

Poikkeuksena on tilan omien maataloustuotteiden ns. alhaisen jalostusasteen valmistustoiminta, joka on ilmoitettava **maataloustuotannon** valvontaan (ks. kohta 10.1 ja 10.2 Eviran ohjeesta: Luonnonmukainen tuotanto 1 – Yleiset ja kasvin tuotannonehdot).

3.2 Toimijat, jotka eivät kuulu valvontaan tai luomulainsäädännön soveltamisalaan

Toimijoiden, jotka harjoittavat ainoastaan vähittäiskauppaa ja jotka pitävät luomuelintarvikkeita kaupan suoraan loppukuluttajalle tai -käyttäjälle

ei tarvitse kuulua luomuelintarvikkeiden valvontaan. Vähittäiskauppatoiminnassa riski luomuelintarvikkeiden vaihtumiselle tai sekoittumiselle tavanomaisten elintarvikkeiden kesken on pieni; luomuelintarvikkeet on toimitettava vähittäis- ja tukkumyyntiin valmiiksi pakattuina ja valmistus- ja varastointitoiminta on vaatimattomampaa ja pienimuotoisempaa.

Mikäli toimintaan sisältyy myös muuta kuin vähittäiskauppaa tai tuotteiden valmistusta ja varastointia muualla kuin myyntipisteen yhteydessä, on toimijan kuuluttava luomuvalvontaan (ks. 3.1).

Esimerkkejä toimijoista, joiden ei tarvitse kuulua luomuelintarvikkeiden valvontaan, mutta joiden on toiminnassaan kuitenkin noudatettava luomulainsäädäntöä

- vähittäiskauppojen, jotka jauhavat, paloittelevat ja/tai pakkaavat uudelleen luomutuotteita ja/tai tekevät niihin luomumerkintöjä niin, että kuluttaja voi seurata ao. tapahtumaa tai pakkaavat niitä välittömään myyntiin.
- kaupan paistopisteiden, jotka paistavat raakapakasteista luomuleipomovalmisteita. Raakapakasteiden valmistajat kuuluvat luomuvalvontaan ja niillä on vastuu tuotteiden koostumuksesta, pakkausmerkinnöistä ja kirjanpidosta. Leipomot seuraavat paistopisteiden

toimintaa luomusäädösten noudattamisen osalta.

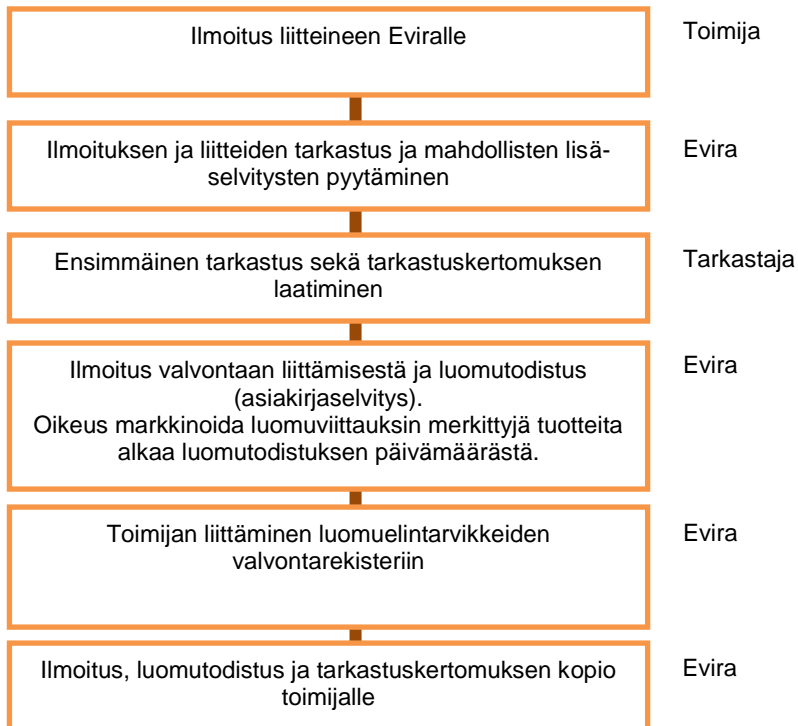
- vähittäismyymälöiden, jotka pelkästään pitävät kaupan valmiiksi pakattuja ja/tai irtomyynissä olevia luomutuotteita
- toimijoiden, jotka pelkästään kääntävät pakkausmerkinnät suomen ja ruotsin kielelle. Kuitenkin, jos alkuperäiset luomumerkinnät tässä yhteydessä peitetään eli merkintöjä muutetaan, kyseessä on valmistukseen liittyvä toimenpide ja toimijan on kuuluttava valvontaan.

Seuraavat toimijat eivät kuulu luomulainsäädännön soveltamisalaan, eivätkä näin ollen valvontaan

- toimijat, jotka tuottavat ja tarjoavat ateriapalvelutoimintoja (ks. kohta 9.4.2).

3.3 Miten valvontaan ilmoittaudutaan?

Valvontaan ilmoittaudutaan lähettämällä Eviralle ilmoituslomake valvontaa liittämiseksi ja sen liitteenä elintarviketuotannon oma 1h lomake, sekä luomusuunnitelma luomutoiminnan osalta ja kaupparekisteriote. Seuraava kaavio kuvaa valvontaan ilmoittautumista ja asiakirjojen käsitteilyn liittyviä vaiheita:

Ilmoittautuminen valvontaan on tehtävä Eviran lomakkeella. Lomake on saatavissa Eviran internet-sivuilta www.evira.fi > Yhteiset > Luomu > Luomun Lomakkeet ja ohjeet > Valvontaan ilmoittautuminen.

3.3.1 Luomusuunnitelma

Erotukseksi elintarvikelain nojalla edellytettävästä omavalvontasuunnitelmasta, käytetään luomuehdoissa luonnonmukaisen tuotannon omavalvontasuunnitelman sijaan termiä **luomusuunnitelma**. Luomusuunnitelma voidaan sisällyttää osaksi toimijan muuta laatukäsikirjaa tai omavalvontasuunnitelmaa.

Luomusuunnitelmassa kuvataan ne luomutoiminnan kannalta kriittiset pisteet, joissa on riskinä, että luonnonmukaiset ja tavanomaiset tuotteet sekoittuvat tai vaihtuvat keskenään. Luomusuunnitelmassa ei paneuduta esim. hygieniakysymyksiin.

Luomusuunnitelman laatiminen, päivitys ja noudattaminen kuuluvat kaikkien luomuelintarvikkeiden valvontaan ilmoittautuvien ja siihen kuuluvien yritysten velvollisuuksiin. Myös niiden toimijoiden, joilta elintarvikelain nojalla ei edellytetä omavalvontasuunnitelmaa, on laadittava luomusuunnitelma luomutoimintansa osalta.

Luomusuunnitelman on sisällettävä:

- täydelliset kuvaukset yrityksen yksiköistä (myös alihankkijoista), tuotantopaikoista ja/tai toiminnasta
- kaikki käytännön toimenpiteet, joilla yritys varmistaa, että luomusäädöksiä noudatetaan
- varotoimenpiteet, jotka yritys toteuttaa muiden kuin sallittujen tuotteiden tai aineiden aiheuttaman sekoittumisen tai vaihtumisen vähentämiseksi
- puhdistustoimenpiteet, jotka toteutetaan varastointipaikoissa ja koko tuotantoketjussa.

Ohje luomuelintarvikkeiden luomusuunnitelmalle löytyy Eviran internet-sivuilta osoitteesta www.evira.fi. Ohjeessa on huomioitu asiat, jotka luomusuunnitelmassa on oltava.

Valmistusyksiköiden täydelliset kuvaukset

Kun yritys harjoittaa valmistustoimintaa omaan lukuunsa tai alihankintana, on yksikön toiminnan täydellisestä kuvauksesta käytävä ilmi vastaanottoon, jalostukseen, pakkaamiseen, merkitsemiseen ja varastointiin käytettävät tilat ennen ja jälkeen maataloustuotteille suoritetuista toimenpiteistä. Täydellisestä kuvauksesta on käytävä ilmi myös tuotteiden kuljetusjärjestelyt.

Käytettävien alihankintojen täydelliset kuvaukset

Kun yritys antaa osittain tai kokonaan sopimuksella tuotanto-, valmistus- tai tuontitoiminnan kolmannen osapuolen tehtäväksi on yrityksen täydellisen kuvauksen sisällettävä:

- luettelon alihankkijoista ja kuvauksen sopimuksella annetuista toiminnoista
- tiedot alihankkijoita valvovista tarkastuslaitoksista tai -viranomaisista
- alihankkijoiden kirjallinen sitoumus siitä, että niihin sovelletaan luomulainsäädännön (asetuksen 834/2007 V osaston) mukaista valvontaa
- kaikki käytännön toimenpiteet, ml. yksikkötasolla käytössä olevat asianmukaiset kirjanpitojärjestelmät sen varmistamiseksi, että markkinoille saatetut tuotteet voidaan jäljittää tapauksen mukaan tuotteiden toimittajiin, myyjiin, vastaanottajiin ja ostajiin.

Varo- ja käytännön toimenpiteet

Luomusuunnitelmasta on käytävä ilmi niiden varo- ja käytännön toimenpiteiden noudattaminen, joilla varmennetaan tuotteiden luonnonmukaisuus kaikissa tuotannon, valmistuksen ja jakelun vaiheissa.

Luomusuunnitelma pohjautuu koko luomutoiminnan kriittisten pisteiden kartoittamiseen ja niiden valvontaan. Tällaisia pisteitä ovat kaikki ne kohdat luomutuotteiden valmistuksessa, varastoinnissa ja kuljetuksessa, joissa on vaarana, että luomutuotteeseen sekoittuu tavanomaisesti tuotettua tuotetta tai tavanomaisesti tuotettu tuote merkitään luomutuotteeksi.

Luomusuunnitelmassa on oltava kuvaus toimenpiteistä, joihin toimija ryhtyy epäillessään, etteivät tuotetut/valmistetut luomutuotteet täytä luomusasetuksen vaatimuksia. Tuotteista tulee tällöin poistaa luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaavat merkinnät tai ne saa saattaa markkinoille luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaavien merkinnöiden vasta kun epäily on osoittautunut aiheettomaksi.

Puhdistustoimenpiteet

Luomusuunnitelmassa on kuvattava kaikki ne puhdistustoimenpiteet, joilla varmennetaan että varastoissa ja tuotannossa olevat luonnonmukaiset ja tavanomaiset tuotteet eivät sekoitu tai vaihdu keskenään.

Kuvauksessa selvitetään esimerkiksi, kuinka tuotantolinjojen putkistot tyhjennetään puhtaaksi tavanomaisista tuotteista ennen kuin tuotantolin-

jalla aloitetaan luonnonmukaisten tuotteiden valmistus ja kuinka puhdistus ja sen riittävyden arviointi kirjataan ylös. Luomusuunnitelmassa ei puhdistustoimenpiteillä tarkoiteta kuinka hygieniavaatimuksia noudatetaan.

3.4 Ensimmäinen tuotantotarkastus

Vastaanotettuaan toiminnanharjoittamista koskevan ilmoituksen Evira tarkastaa sen sisällön ja liitteet (mm. luomusuunnitelman) sekä pyytää tarvittaessa lisäselvityksiä. Tämän jälkeen tarkastaja tekee toimijan tiloissa ensimmäisen tuotantotarkastuksen.

Ensimmäisellä tuotantotarkastuksella varmistetaan, että ilmoituksessa ja sen liitteissä annetut kuvaukset vastaavat toimintaa ja että luomusuunnitelmaan sisältyvät toimenpiteet ovat riittäviä luomusäädösten noudattamisen varmistamiseksi.

Tarkastaja laatii tarkastuksesta tarkastuskertomuksen, johon merkitään tarkastuksen yhteydessä mahdollisesti havaitut puutteet. Toimija ja tarkastaja varmentavat ensimmäisen tuotantotarkastuskertomuksen allekirjoituksillaan.

3.5 Valvontaan hyväksymistä koskeva ilmoitus ja luomutodistus

Evira päättää ilmoituksen ja luomusuunnitelman sekä ensimmäisen tarkastuskertomuksen perusteella toimijan hyväksymisestä valvontaan. Päättöksentekoa varten toimijalta voidaan pyytää vielä lisäselvityksiä.

Evira hyväksyy toimijan valvontaan, jos toimija täyttää luomusäädöksissä asetetut vaatimukset. Hyväksymisilmoituksessa voidaan toiminnalle ja/tai omavalvonnalle asettaa tarvittaessa vielä lisävaatimuksia. Toimijalle lähetetään asiasta Eviran kirjallinen ilmoitus, kopio tarkastuskertomuksesta ja luomutodistus (asiakirjaselvitys) valvontaan kuulumisesta (ks. kappale 5).

Luomuelintarvikkeiden valvontaan hyväksytty toimija merkitään Eviran ylläpitämään luonnonmukaisen tuotannon rekisteriin. Yhteenveto rekisteriin merkityistä toimijoista toimitetaan vuosittain EU:n komissiolle. Tieto luomuvalvontaan kuulumisesta luovutetaan tarvittaessa muille luomuvalvonnasta vastaaville viranomaisille, kuten ELY-keskuksille, läänien ja kuntien elintarvikkevalvontaviranomaisille sekä Tullille.

3.6 Oikeus käyttää viittausta luonnonmukaiseen tuotantotapaan ja vastuu luomulainsäädännön noudattamisesta

Toimija on oikeutettu markkinoimaan luomuviitauksen sisältäviä tuotteita siitä päivästä, kun Evira on antanut tälle luomutodistuksen (asiakirjaselvityksen). Toimija on kuitenkin voinut aloittaa jalostustoimet aiemmin, ennen ensimmäistä tarkastusta. Oikeus markkinoida tuotteita luomuviitauksin jatkuu siihen päivään asti, jolloin Evira tekee päätöksen toimijan poistamisesta valvonnasta tai antaa toimijalle rikkomuksista tai sääntöjenvastaisesta toiminnasta johtuvan kiellon tai määräyksen.

Vaikka Evira on hyväksynyt toimijan valvontaan, on **vastuu luomusäädösten noudattamisesta aina toimijalla**. Luomusuunnitelman hyväksyminen tai esim. vuosittainen tuotantotarkastus eivät siirrä vastuuta toiminnan säädöstenmukaisuudesta valvontaviranomaiselle.

3.7 Muutosilmoitus

Luomutoiminnasta vastaavan toimijan on ilmoitettava Eviralle yksikköjen täydellisiin kuvauksiin, varo- ja käytännötoimenpiteisiin tai puhdistustoimenpiteisiin tehdyistä muutoksista.

Toimija on velvollinen kirjallisesti ilmoittamaan Eviraan mm., jos

- toimijan nimi ja/tai osoite muuttuu
- omistaja tai yhtiömuoto muuttuu (liitteenä vaaditaan vakuutus, että uusi yhtiö vastaa annetuista sitoumuksista)
- tuotantotilojen, varastojen tai EU:n ulkopuolelta tuotujen tuotteiden unioniin saapumipaikkojen sijainti muuttuu
- toiminnot muuttuvat olennaisesti (esim. osa toimista tehdään alihankintana)
- uuden luomutuoteryhmän valmistus ja/tai tuonti EU:n ulkopuolelta aloitetaan
- luomutuoteryhmän valmistus ja/tai tuonti lopetetaan
- toimija keskeyttää valvontaan merkityt toiminnot
- toimija aloittaa toiminnot keskeytyksen jälkeen.

Luomuelintarvikkeiden valmistus, valmistuttaminen, tukkukauppa, varastointi, tuonti ja/tai vienti on mahdollista keskeyttää. Toimijan on tällöin ilmoitettava asiasta Eviralle, samoin kuin toiminnan aloittamisesta uudelleen keskeytyksen jälkeen. Vuosittainen tuotantotarkastus tehdään pääsääntöisesti myös luomutoiminnan keskeyttäneen toimijan tiloissa, koska toimija kuuluu edel-

leen valvontaan. Tarkastuksesta peritään myös valvontamaksu.

Ilmoitukset edellä mainituista muutoksista/keskeytyksistä tehdään muutosilmoituslomakkeella. Lomake on saatavissa Eviran internet-sivuilta www.evira.fi > Yhteiset > Luomu > Luomun lomakkeet ja ohjeet > Muut ilmoitukset luomuvälvonnalle.

3.8 Valvonnasta eroaminen

Halutessaan erota luomuelintarvikkeiden valvonnasta toimijan on tehtävä asiasta kirjallinen ilmoitus Eviraan. Mikäli eroilmoitusta ei ole tehty, toimijalta edellytetään ao. säädösten noudattamista ja toimijan tiloissa tehdään vuosittain tuotantotarkastus, josta peritään valvontamaksu. Vasta kirjallinen eroilmoitus vapauttaa toiminnanharjoittajan tuotantotarkastuksesta ja siitä perittävistä maksuista.

Ilmoitus valvonnasta eroamisesta tehdään eroilmoituslomakkeella. Lomake on saatavissa Eviran internet-sivuilta www.evira.fi > Yhteiset > Luomu > Luomun lomakkeet ja ohjeet > Muut ilmoitukset luomuvälvonnalle.

Kirjalliseksi ilmoitukseksi katsotaan myös sähköpostitse osoitteeseen kirjaamo@evira.fi tehty ilmoitus. Ilmoitus on tällöin otsikoitava selkeästi ilmoitukseksi luomuvälvonnasta eroamiselle.

Oikeus käyttää viittausta luonnonmukaiseen tuotantotapaan ja oikeus esittää luomutodistus (asiakirjaselvitys) (ks. 5) valvontaan kuulumisesta jatkuvat, kunnes Evira on tehnyt päätöksen toimijan poistamisesta luonnonmukaisesti tuotettujen elintarvikkeiden valvonnasta.

Toimija voi halutessaan liittyä myöhemmin uudelleen valvontaan.

4 Luomuelintarvikkeiden erityisvaatimukset

Luomuelintarvikkeet poikkeavat tavanomaisesti tuotetuista elintarvikkeista erityisesti seuraavien seikkojen suhteen:

- tuotantosäännöt
- koostumus
- tuotteiden kerääminen, pakkaaminen ja kuljettaminen
- varastointi
- merkinnät
- kirjanpito

Kaikessa toiminnassa on varmistettava, että luomu- ja tavanomaisesti tuotetut tuotteet pidetään erillään sekoittumisen ja vaihtumisen estämiseksi.

Muuntogeenisiä aineksia ei saa käyttää luomussa.

Luomuelintarvikkeiden ja tavanomaisesti tuotettujen tuotteiden erilläänpitovaatimukset koskevat vain niitä toimijoita, jotka valmistavat/käsittelevät/varastoivat samoissa tiloissa tai kuljettavat samalla kuljetuskalustolla sekä luonnonmukaisesti että tavanomaisesti tuotettuja elintarvikkeita. Näiden toimijoiden on huolehdittava siitä, etteivät luomutuotteet ja tavanomaisesti tuotetut tuotteet pääse sekoittumaan eivätkä vaihtumaan keskenään missään valmistuksen, varastoinnin tai kuljetuksen vaiheessa.

4.1 Tuotantoon liittyvät kiellot ja rajoitukset

4.1.1 Gmo-kielto

Raaka-aineet ja apuaineet eivät saa olla alkuperältään muuntogeenisiä

Muuntogeenisten organismien ja tuotteiden, jotka on tuotettu gm-organismeista tai ovat gm-organismien tuottamia, ei saa käyttää luonnonmukaisesti tuotettuina markkinoitavien tuotteiden tuotannossa.

Elintarviketuotannon osalta gmo-kielto koskee muuntogeenisten organismien ja/tai niistä johdettujen tuotteiden käyttöä elintarvikkeiden ainesosina ja valmistuksen apuaineina.

Tavoitteena on, että luonnonmukaisesti tuotetuissa tuotteissa esiintyy mahdollisimman vähän muuntogeenisiä organismeja. Luomuelintarvikkeissa sallitaan kuitenkin gm-organismien vähäinen esiintyminen. Ehtona on, että gm-organismien sekoittuminen elintarvikkeeseen on täytynyt olla tahatonta tai teknisesti mahdotonta välttää.

Luomutarkastusten yhteydessä gmo-kiellon noudattamista valvotaan asiakirjatarkastuksin. Valvontaa varten voidaan ottaa myös näytteitä.

Tavarantoimittajan todistus gmo-vapaasta tuotteesta

Vastuu gmo-kiellon noudattamisesta on luomuelintarvikkeen valmistajalla. Luomuelintarvikkeiden valmistajan on tavarantoimituksista sopiessaan varmistettava, että gmo-kieltoa koskeva vaatimus on tavarantoimittajan tiedossa. Tavarantoimittajan on toiminnallaan varmistettava, ettei erilaatuisten erien sekoittumista tai vaihtumista pääse tapahtumaan valmistuksen, kuljetuksen tai varastoinnin aikana.

Toimijat voivat olettaa ettei elintarvikkeessa tai raaka-aineessa ole gm-organismeja tai tuotteita, jotka on tuotettu gm-organismeista, jos elintarvikkeen pakkausmerkinnöissä tai sitä seuraavissa asiakirjoissa ei ole mainintaa gmosta. Tällaisia elintarvikkeita ovat esim. hedelmät ja vihannekset, soijapavuista valmistetut jauhot, rypsiä tai soijapavuista valmistetut öljyt, soijasta valmistettu lesitiini, maissista valmistettu glukoosi tai glukoo-

sisiirappi, sokerijuurikkaasta valmistettu sokeri tai maissista valmistetut ainesosat ja lisäaineet.

Sellaisten tuotteiden osalta, joissa gmo-mainintaa ei vaadita (ks. Taulukko 1), toimijan on pyydettyä myyjältä tuotekohtainen todistus tuotteen gmo-vapaudesta. Malli todistuksesta löytyy Eviran internet-sivuilta mallipohjat luomutoimijoille kohdasta. Todisteen on oltava tuotantoeräkohtainen ja yhdistettävissä toimitettuun tavaraerään. Täten yksi todiste gmo-vapaudesta voi kattaa useita saman tuotantoerän lähetyksiä. Mikäli tavaraerältä puuttuu todiste, erää ei saa käyttää luomuelin-

tarvikkeiden valmistukseen ennen kuin epävarmuus on poistettu ja tavarantoimittajalta on saatu vakuutus erän gmo-vapaudesta. Todisteet on sisällytettävä kirjanpitoon. Todistetta ei vaadita luonnonmukaisesti tuotetuista ainesosista.

Toiminnassa on erityisen tärkeää huomioida, että vaikka valmistuksen apuaineita ei luetella lopullisen tuotteen ainesosaluettelossa, ei käytetty apuaine saa kuitenkaan olla tuotettu gm-organismeista tai niiden avulla.

Taulukko 1. Esimerkkejä tuotteista, joihin ei vaadita gmo-merkintää, mutta jotka on voitu valmistaa gm-organismien avulla

Tuotteet	Tuoteryhmä; peruste todistuksen hankkimiselle
<ul style="list-style-type: none"> - E 160b annatto - E 300 askorbiinihappo - sitruunahappo (käyttö mahdollista lisäaineena E 330 tai valmistuksen apuaineena) - E 415 ksantaanikumi 	Mikro-organismeilla tuotetut lisäaineet; fermentaatiossa käytettävät mikro-organismit voivat olla geneettisesti modifioituja
<ul style="list-style-type: none"> - maitohappo (käyttö mahdollista lisäaineena E 270 tai valmistuksen apuaineena) 	Maitohappobakteerien avulla tuotettu tuote; maitohappobakteerin käyttämänä kasvu-alustana on saatettu käyttää esim. gm-maissitärkkelystä.
<ul style="list-style-type: none"> - juustonvalmistuksessa käytettävä kymosiini - tärkkelyksiä pilkkovat amylaasit - makeisissa ja suklaissa sokereita pilkkovat invertaasit - tärkkelyspohjaisten glukoosisiirappien valmistuksessa käytettävät amylaasit ja muut entsyymit - mehunvalmistuksessa käytettävät pektinaasit. 	Valmistuksen apuaineena käytettävät entsyymit; entsyymien tuotannossa käytetyt mikro-organismit voivat olla geneettisesti modifioituja.
<ul style="list-style-type: none"> - etanoli 	Liuottimena käytettävä valmistuksen apuaine; valmistuksessa tarvittavan tärkkelyksen lähteenä on saatettu käyttää gm-kasvia
<ul style="list-style-type: none"> - munanvalkuainen 	Kasvipöytäisten elintarvikkeiden valmistuksessa käytettävä valmistuksen apuaine: <ul style="list-style-type: none"> - eläinten ruokinnassa on saatettu käyttää gm-rehua tai eläintä on saatettu lääkittää gm-lääkkeillä - tuotteen valmistuksessa käytettävät entsyymit voivat olla tuotettu geneettisesti modifioituilla mikro-organismeilla.
<ul style="list-style-type: none"> - kasviöljyt 	Kasviöljyjen käyttö valmistuksen apuaineena (rasvaus-, voitelu- tai vaahdonestoaine); kasviöljy on voitu tuottaa gm-kasvista.

4.1.2 Säteilyttämiskielto

Luonnonmukaisessa tuotannossa ei saa käyttää säteilytettyjä tuotteita.

Luomutuotteita ja niihin käytettäviä ainesosia ei saa säteilyttää. Säteilytystä käytetään lähinnä mausteiden mikrobiologisen laadun varmistamiseen.

Säteilyttämiskiellon valvonta perustuu asiakirjojen ja tuotteiden sekoittumisen estämisen valvontaan sekä tarvittaessa näytteiden tutkimiseen. Mikäli valmistuksessa käytetään tavanomaisia kuivattuja mausteyrtejä, mausteita ja maustekasveja, toimijan on varmistettava, että niitä ei ole käsitelty ionisoivalla säteilyllä.

4.1.3 Raaka-aineille ja valmistusmenetelmille asetetut rajoitukset ja ehdot

Luomuelintarvikkeiden ja tavanomaisten, luomuainesosia sisältävien elintarvikkeiden jalostuksessa käytettävien lisäaineiden, valmistuksen apuaineiden sekä muiden aineiden ja ainesosien sekä valmistusmenetelmien on oltava muualla elintarvikelainsäädännössä määriteltyjen hyvien tuotantotapa -periaatteiden mukaisia.

Luomuelintarvikkeiden osalta on kiellettyä käyttää sellaisia aineita ja tekniikoita, joilla jalostuksessa ja varastoinnissa menetetyt ominaisuudet palautetaan tai tuotteiden huolimattoman käsittelyn tulokset korjataan.

Luonnonmukainen tuotantotapa suosii luonnossa luontaisesti esiintyviä aineita. Tästä syystä lisäaineiden ja apuaineiden sekä kemiallisesti tuotettujen synteettisten raaka-aineiden käytölle on asetettu tiukat rajoitukset. Vain tietyt lisäaineita ja apuaineita voidaan käyttää erityisedellytyksin ja aromiaineiden ja -valmisteiden on oltava luontaisia. Esimerkiksi luomuelintarvikkeiden valmistuksessa on sallittua käyttää lisäaineena kalsiumkarbonaattia (E 170), edellyttäen ettei sitä kuitenkaan käytetä väriaineena tai kalsiumlisänä.

4.2 Erilläänpito luonnonmukaisten ja tavanomaisten tuotteiden vaihtumisen ja sekoittumisen estämiseksi

Luomutuotteiden ja tavanomaisesti tuotettujen tuotteiden erilläänpito vaatimukset koskevat toimijoita, jotka käsittelevät ja/tai varastoivat samoissa tiloissa tai kuljettavat samalla kuljetuskalustolla sekä luonnonmukaisesti että tavanomaisesti tuotettuja tuotteita.

Näiden toimijoiden on huolehdittava siitä, etteivät luomutuotteet ja tavanomaisesti tuotetut tuotteet tai muut kuin sallitut aineet pääse sekoittumaan, eivätkä vaihtumaan missään valmistuksen, varastoinnin tai kuljetuksen vaiheessa. Luomutuotteisiin ei saa joutua edes vähäisiä määriä tavanomaisesti tuotettuja aineita.

Silloin, kun valmistusyksikössä valmistetaan tai varastoidaan muita kuin luonnonmukaisia tuotteita toimijan on ilmoitettava asiasta Eviralle valvontaan liittymisen yhteydessä ja myöhemmin muutostoilmoituksella, mikäli toiminta tältä osin muuttuu. Tämän lisäksi toimijan on pidettävän ajan tasalla olevaa kirjaa kaikista valmistusyksikössä suoritettavista toiminnoista ja jalostetuista määristä sekä luomutuotteiden että tavanomaisten tuotteiden osalta. Huom. Kirjaa tulee pitää myös luomuainesosien käytöstä tavanomaisissa tuotteissa.

4.2.1 Valmistus

Jalostettujen luomuelintarvikkeiden valmistus on kaikissa vaiheissa pidettävä ajallisesti tai paikallisesti erillään tavanomaisesti tuotetuista elintarvikkeista tuotteiden sekoittumisen tai vaihtumisen estämiseksi.

Silloin kun valmistusyksikössä valmistetaan myös tavanomaisia tuotteita, toiminnot on suoritettava yhtenäisenä jaksona, kokonaisina erinä, ajallisesti tai paikallisesti erillään luomutuotteille suoritettavista toiminnoista.

Luomuelintarvikkeiden valmistusta varten on harvoin käytettävissä omia tuotantolinjoja (valmistus paikallisesti erillään). Käytännössä erilläänpito toteutetaan yleensä niin, että luomuelintarvikkeet valmistetaan tietyinä viikonpäivinä/tietyinä viikonpäivinä tai aamulla ensimmäiseksi (valmistus ajallisesti erillään).

Erilläänpitoa voidaan edelleen edistää varaamalla luomutuotteille eriväriset tai selvästi merkityt astiat ja säiliöt.

Toimijan on erityisesti varmistuttava, että tuotannossa käytetään

- sellaisia varotoimenpiteitä, joilla ehkäistään kiellettyjen aineiden tai tuotteiden vaihtuminen tai sekoittuminen luonnonmukaisiin tuotteisiin
- asianmukaisia puhdistustoimenpiteitä. Jos sekä tavanomaisesti että luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden valmistukseen käytetään samoja laitteita ja astioita, luomutuotteita saa valmistaa ainoastaan laitteiden ja astioiden puhdistuksen jälkeen. Puhdistustoimenpiteiden tehokkuus on tarkastettava ja tarkastusten tulokset kirjattava. Luomuelin-

tarvikkeisiin ei saa missään vaiheessa joutua jäämiä tavanomaisesti tuotetuista tuotteista tai niiden ainesosista.

- kaikissa valmistuksen vaiheissa sellaisia varotoimenpiteitä, joilla pystytään takaamaan, ettei tavanomaisia tuotteita saateta markkinoille luomuvuittauksin.

4.2.2 Varastointi

Varastointialueita on hoidettava niin, että erät voidaan **jatkuvasti ja selvästi** tunnistaa. On varmistettava, että luomuelintarvikkeet eivät sekoitu tai vaihdu tavanomaisesti tuotettuihin tuotteisiin eivätkä sellaisiin aineisiin, joiden käyttö ei ole sallittua luomutuotteissa. Luomuelintarvikkeisiin ei saa missään vaiheessa joutua jäämiä tavanomaisesti tuotetuista tuotteista tai niiden ainesosista.

Silloin kun valmistusyksikössä valmistetaan myös tavanomaisia tuotteita, luomuelintarvikkeiden varastointiseksi on oltava erilliset tilat tai selvästi merkityt omat varastoalueet. Vaihtoehtoisesti luomuelintarvikkeet ja tavanomaisesti tuotetut tuotteet on varastoitava ajallisesti erillään.

Tilat on myös puhdistettava asianmukaisesti ja puhdistuksen tehokkuudesta on varmistuttava ennen luomuelintarvikkeiden varastointia. Varastotilojen puhdistamisesta on pidettävä kirjaa.

4.2.3 Tuotteiden keräily ja kuljetus

Keräily ja kuljetus valmistusyksiköihin

Luomutuotteita ja tavanomaisia tuotteita voidaan kerätä ja kuljettaa valmistusyksiköihin samanaikaisesti ainoastaan, jos keräilyn aikana huolehditaan siitä, että tuotteet eivät sekoitu tai vaihdu keskenään. Luomuelintarvikkeiden on oltava myös selkeästi tunnistettavissa.

Keräilynä suoritettavia kuljetuksia ovat mm. eläinten kuljetus tilalta teurastamoon ja maidon kuljetus tilalta meijeriin.

Jotta erilläänpito voidaan todentaa ja varmentaa, toimijan on pidettävä tuotteiden keräyspäiviin, -tunteihin, -reitteihin sekä vastaanottopäiviin ja -aikaan liittyviä tietoja tarkastusviranomaisten saatavilla.

Pakkaus ja kuljetus muihin yksiköihin

Kun luomuelintarvikkeita kuljetetaan muihin yksiköihin (ml. tukku- ja vähittäiskauppoihin) muutoin kuin suoraan kahden valvonnassa olevan toimijan tilojen välillä, esim. ulkopuolisen kuljetusliikkeen toimesta, on tuotteiden oltava sellaisissa asianmukaisissa suljetuissa pakkauksissa, säili-

öissä tai ajoneuvoissa, ettei niiden sisältöä voida korvata toisella tuotteella sinettiä vilpillisesti käsittelemättä tai rikkomatta. Toimijan, joka vastaa luomuelintarvikkeiden lähetyksestä, on varmentettava, että edellä mainittu vaatimus asianmukaisesti suljetuista pakkauksista, säiliöistä tai ajoneuvoista toteutuu kuljetusten aikana.

Luomuelintarvikkeet tulee varustaa kuljetusten aikana merkinnöillä (esim. etiketti), joista on käytävä ilmi seuraavat pakolliset tiedot:

- toimijan nimi ja osoite (lähettäjä)
- tuotteen omistaja tai myyjä ja osoite, mikäli eri kuin toimija
- tuotteen nimi
- toimijaa tarkastavan tarkastusviranomaisen nimi ja/tai tunnusnumero
- (esim. FI-EKO-201 tai Elintarviketurvallisuusvirasto Evira FI-EKO-201)
- tarvittaessa erätunnus, joka on Eviran **Pakkausmerkintäoppaan** (Eviran ohje 17005/4) mukainen. Erätunnus tulee olla yhdistettävissä luomutuotteita koskevaan kirjaan. Hyväksyttäviä erätunnuksia ovat esimerkiksi L125, LOT N3 tai Batch 1486-1. Erätunnus voidaan korvata elintarvikkeen säilyvyysaikaan (parasta ennen/viimeinen käyttöajankohta/viimeinen käyttöpäivä) liittyvällä merkinnällä edellyttäen, että ilmoitetaan ainakin päivä ja kuukausi nimenomaan tässä järjestyksessä mainittuna.

Edellä vaaditut tiedot voidaan ilmoittaa myös saateasiakirjassa, jos asiakirja voidaan kiistatta yhdistää tuotteen pakkaukseen, säiliöön tai ajoneuvoon. Tällöin saateasiakirjaan on lisäksi merkittävä tuotteiden toimittajaa ja/tai kuljetusliikettä koskevat tiedot.

Teuraseläinten osalta asiapapereissa olevien tietojen perusteella on pystyttävä yksilöimään, mitkä eläimet ovat luomueläimiä.

Suora kuljetus toiselle valvonnassa olevalle toimijalle

Silloin kun luomuelintarvikkeita kuljetetaan suoraan kahden valvonnassa olevan toimijan välillä, pakkauksien, säiliöiden tai ajoneuvojen sulkeminen ei ole tarpeen. Tällöin tuotteiden mukana on oltava asiakirja, josta tulee käydä ilmi edellä kohdassa 4.2.3 / (kuljetuksen aikaiset merkinnät) mainitut tiedot.

Tuotteiden jäljitettävyyden varmistamiseksi kummankin valvonnassa olevan toimijan (lähettäjän ja vastaanottajan) on pidettävä kirjaa tällaisista kuljetuksista.

4.2.4 Luomuelintarvikkeiden vastaanotto

Luomuelintarvikkeita vastaanottaessa on tarkastettava, että:

- pakkaus tai säiliö on suljettu (ei koske kuljetuksia kahden valvonnassa olevan toimijan välillä),
- vaadittavat tiedot löytyvät merkinnöistä (esim. etiketti) / saateasiakirjasta (ks. kohta 4.2.3) ja
- tuote ja merkinnät (etiketti) ja/tai mahdollinen saateasiakirja vastaavat toisiaan eli että ne voidaan kiistatta yhdistää toisiinsa.

Jos on epäselvää, onko vastaanotettu tuote luonnonmukainen, tuotetta ei saa jalostaa eikä pakata

ennen kuin epäselvyys on poistettu. Mikäli ei saada varmuutta tuotteen luonnonmukaisuudesta, on tuote saatettava markkinoille tavanomaisesti tuotettuna. Kirjanpitoon merkitään tieto tuotteen ja merkintöjen/asiakirjatietojen yhtäpitävyydestä.

4.2.5 Sekoittumisen estäminen muuntogeenisiin raaka-aineisiin

Puhdistustoimenpiteet sekoittumisen ja vaihtumisen estämiseksi on toteutettava erityisen suurella huolella, jos valmistusyksikössä käytetään myös gmo -raaka-aineita tai valmistuksen apuaineita.

5 Luomutodistus eli asiakirjaselvitys valvontaan kuulumisesta

Valvontaviranomainen antaa hyväksytyin ensimmäisen tuotantotarkastuksen tai tuotantotarkastuksen yhteydessä toimijoille toimeenpanoasetuksen liitteen XII mukaisen asiakirjaselvityksen eli luomutodistuksen (ks. kohta 9.3). Luomutodistuksella toimija voi osoittaa kuuluvansa valvontaan ja että toimijan toiminta täyttää luomulainsäädännössä asetetut vaatimukset.

Toimijan erotessa valvonnasta oikeus esittää luomutodistus eli asiakirjaselvitys todisteena valvontaan kuulumisesta päättyy, kun Evira on tehnyt päätöksen toimijan poistamisesta luonnonmukaisesti tuotettujen elintarvikkeiden valvonnasta.

Mikäli luomuelintarvikkeita hankitaan toiselta toimijalta, on **tavarantoimittajan kuulumisen val-**

vontaan varmistettava pyytämällä tältä kopio voimassaolevasta asiakirjaselvityksestä.

Luomutodistusta eli asiakirjaselvitystä käytetään koko EU:n alueella ja sen englanninkielinen nimi on **Documentary Evidence**. Luomutodistusta ei voida käyttää eikä sitä tule hyväksyä todisteena yksittäisen tuote-erän luonnonmukaisuudesta.

Jos on epäselvää, kuuluuko tavaraerän toimittaja luomuvalvontaan, tuotetta ei saa jalostaa, pakata, eikä myydä eteenpäin luomuna ennen kuin epäselvyys on poistettu. Mikäli ei saada varmuutta toimijan kuulumisesta luomuvalvontaan, on tuote saatettava markkinoille tavanomaisesti tuotettuna.

6 Koostumus

Jalostettujen luomuelintarvikkeiden ja luomuainesosia sisältävien tavanomaisten tuotteiden yleiset koostumusvaatimukset:

- tuotteen on oltava tuotettu pääosin (> 50 %) maatalousperäisistä ainesosista. Maatalousperäisinä ainesosina huomioidaan sekä tavanomaisesti että luonnonmukaisesti tuotetut ainesosat. Lisättyä vettä ja keittosuolaa ei huomioida.
- tuotteen jalostuksessa on käytetty ainoastaan:
  - toimeenpanoasetuksen liitteessä VIII sallittuja lisäaineita ja valmistuksen apuaineita,
  - luontaisia aromiaineita ja -valmisteita,
  - talousvettä ja elintarvikkeiden jalostuksessa tavanomaisesti käytettävää suolaa (NaCl / KCl)
  - elintarvikkeiden valmistuksessa tavanomaisesti käytettäviä mikro-organismi- ja entsyymivalmisteita
  - kivennäisaineita (ml. hivenaineet), vitamiineja, aminohappoja ja mikroravintoaineita saa käyttää vain jos niiden käyttö on lakisääteistä ao. elintarvikkeessa
  - sallittuja väriaineita lihaa ja munankuoria leimattaessa (94/36/EY)
- samaa ainesosaa ei ole käytetty tuotteen jalostuksessa sekä luonnonmukaisena että tavanomaisesti tuotettuna
- samaa ainesosaa ei ole käytetty tuotteen jalostuksessa sekä luonnonmukaisena että siirtymävaiheen tuotannosta peräisin olevana ainesosana

Luomuelintarvikkeissa:

- enintään 5 % tuotteen maatalousperäisistä ainesosista saa olla ainoastaan sellaisia tavanomaisesti tuotettuja aineita, jotka on mainittu toimeenpanoasetuksen liitteessä IX.

Luomuelintarvikkeiden ja luomuainesosia sisältävien tavanomaisten tuotteiden koostumusta on säädelty yksityiskohtaisesti. Toimeenpanoasetuksen liitteissä VIII ja IX on mainittu ne lisäaineet ja valmistuksen apuaineet sekä tavanomaisesti tuotetut maatalousperäiset ainesosat, joita valmistuksessa saa käyttää.

Luomuelintarvikkeiden reseptit on pidettävä ajan tasalla ja ne on oltava tarkastajan saatavilla tarkastuksen aikana. Evira käsittelee reseptit aina salassa pidettävänä asiakirjoina.

6.1 Yleiset vaatimukset

Jalostettuihin luomuelintarvikkeisiin ja luomuainesosia sisältäviin tavanomaisiin tuotteisiin sovelletaan yllä tiivistelmässä esitettyjä yleisiä koos-

tumusvaatimuksia, jotka ovat suoraan EU-lainsäädännöstä.

Sallittujen lisäaineiden määrä luomuelintarvikkeissa on rajoitettu vain välttämättömpiin aineisiin ja muidenkin ei-maatalousperäisten aineiden käyttö on rajoitettua. Luomuelintarvikkeisiin sallittuja lisäaineita on huomattavasti vähemmän kuin vastaaviin tavanomaisesti tuotettuihin elintarvikkeisiin saa käyttää. Luomutuotteissa sallittujen lisäaineiden käyttömääriä ei ole muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta määritelty luomusäädöksissä. Käyttömäärien osalta noudatetaan muutoin yleisiä lisäainesäädöksiä.

Joillekin lisäaineiden ja apuaineiden käytölle on määritelty tietyt erityisedellytykset. Esimerkiksi hydroksipropyylimetyyliselluloosaa (E 464) voi-

Taulukko 2: Esimerkki maatalousperäisten ainesosien %-osuuden laskemisesta (tuotteen myyntinimitys ”Karviaismarjamarmeladi”).

Ainesosat	Ainesosien määrä g / 100 g	Maatalousperäisten ainesosien %-osuus
Tavanomaiset karviaismarjat	35,4	99,6 %
Luomusokeri (maatalousperäisistä ainesosista luomuraaka-aineosuus 48,1 %)	34,5	
tavanomainen E 440 pektiini	1,8	
Maatalousperäiset ainesosat yhteensä	71,7	
E 330 sitruunahappo	0,3	
Ainesosat yhteensä lisättyä vettä ja keittosuolaa huomioimatta	72,0	
Vesi	28,0	
Yhteensä	100,0	

daan käyttää lisääneena ainoastaan kapsyylien kapseloimisaineena ja selluloosaa valmistuksen apuaineena gelatiinin valmistukseen. On huomattava, että sallittuja lisäaineitakaan ei saa käyttää täysin vapaasti, vaan vain niihin elintarvikkeisiin, joihin ne ovat sallittuja myös yleisten lisäaineseäädösten mukaan. Lisäaineiden käytöstä luomutuotteissa ilmoitetaan siten kuin yleiset pakkausmerkintämääräykset edellyttävät.

Aromeista sallitaan vain luontaiset aromiaineet tai luontaiset aromivalmisteet. Luontaisen kaltaisten aromien (esim. vanilliini) käyttö ei ole sallittua luomutuotteissa. Aromiaineet ja -valmisteet sisältävät usein lisäaineita. Mikäli aromiaineesta tai -valmisteesta elintarvikkeeseen tulevalle lisäaineella on lopullisessa tuotteessa teknologinen tarkoitus, se katsotaan tuotteen yhdeksi lisäaineeksi, ei aromiaineen sisältämäksi lisäaineeksi. Tällöin lisäaineen on oltava luomuelintarvikkeiden jalostuksessa sallittu lisäaine. Sallitut lisäaineet löytyvät toimeenpanoasetuksen liitteestä VIII.

Ruokasuolan lisäksi luomutuotteissa saa käyttää myös vähänatriumisia ruokasuolavalmisteita. Edellytyksenä on, että niiden perusaineosana on natriumkloridi tai kaliumkloridi.

Kivennäis- ja hivenaineita, vitamiineja, aminohappoja ja mikroravintoaineita saa käyttää vain, jos niiden käyttö on lakisääteisesti sallittua elintarvikkeissa, joihin niitä lisätään.

6.2 Luomuelintarvikkeet

Jalostamattomien luomuelintarvikkeiden kaikki raaka-aineet ovat luonnonmukaisesti tuotettuja. Luomuasetuksessa ei ole määritelty käsitettä ”100 %:n luomutuote”. Jos elintarviketta halutaan markkinoida 100 %:n luomutuotteena,

on yleisten pakkausmerkintämääräysten mukaisesti edellytyksenä, että elävissä tai jalostamattomassa maataloustuotteessa on vain luonnonmukaisesti tuotettuja ainesosia. Tuotteessa ei siis saa tällöin olla myöskään esim. vettä, suolaa, lisäaineita tai muita ei-maatalousperäisiä ainesosia.

Varsinaisia luomuelintarvikkeita ovat myös **jalostetut luomuelintarvikkeet, joiden maatalousperäisten ainesosien painosta vähintään 95 % on tuotettu luonnonmukaisesti.** Maatalousperäisiä ainesosia ovat kasvi- ja eläintuotteet sekä keruutuotannon tuotteet, lisäksi komission asetuksen 889/2008 liitteen VIII tähdellä merkityt lisäaineet ja hiiva. Näistä lasketaan luonnonmukaisesti tuotettujen ainesosien osuus.

Mikäli jalostettavan luomuelintarvikkeen valmistuksessa käytetään jalostettua maataloustuotetta (koostettua ainesosaa), esim. korppujauho luomulihapullien valmistuksessa, laskennassa on huomioitava myös korppujauhon sisältämät ainesosat (ks. kohta 6.4)

Edellä tiivistelmässä ja kohdassa 6.1 mainittujen yleisten koostumusvaatimusten lisäksi jalostettuihin luomuelintarvikkeisiin sovelletaan seuraavia vaatimuksia:

- mikäli tuote on siirtymävaiheen tuotannosta peräisin olevasta kasvista tuotettu, se saa sisältää vain yhden maataloudesta peräisin olevan kasviperäisen ainesosan.
- enintään 5 % tuotteen maatalousperäisistä ainesosista saa olla ainoastaan sellaisia tavanomaisesti tuotettuja aineita, jotka on mainittu toimeenpanoasetuksen liitteessä IX.

Luomuelintarvikkeissa saa käyttää ainoastaan toimeenpanoasetuksen liitteessä IX lueteltuja

tavanomaisia maatalousperäisiä ainesosia, koska kyseisiä tuotteita ei tuoteta EU:n alueella riittävästi luonnonmukaisesti eikä niitä ole saatavilla myöskään EU:n ulkopuolelta kolmansista maista. Esimerkiksi "tavallisia" puolukoita tai sieniä ei saa käyttää ainesosina luomuelintarvikkeissa, koska niitä ei ole mainittu asetuksen liitteessä. Mikäli puolukat ja sienet on kerätty luomukeruuotannon valvontaan kuuluvalta alueelta, niitä voidaan käyttää luonnonmukaisesti tuotettuina ainesosina.

6.2.1 Ainesosalupa

Muiden kuin toimeenpanoasetuksen liitteessä IX lueteltujen tavanomaisten maatalousperäisten ainesosien käyttö jalostetuissa luomuelintarvikkeissa edellyttää väliaikaisen luvan hakemista Eviralta.

Luvan myöntämisen edellytyksenä on, että toimija pystyy osoittamaan, ettei kyseistä ainesosaa tuoteta EU:ssa riittävästi luonnonmukaisesti eikä sitä voida tuoda EU:n ulkopuolelta kolmansista maista.

Lupa tavanomaisesti tuotetun ainesosan käytölle myönnetään 12 kuukaudeksi. Lupaa voidaan hakemuksesta pidentää enintään kolmesti 12 kuukautta kerrallaan. Tällöin on myös osoitettava, ettei ainesosaa ole saatavana luonnonmukaisesti tuotettuna.

Lupa voidaan peruuttaa tai sen voimassaoloaika voidaan lyhentää, jos käy ilmi, että kyseistä ainesosaa on saatavissa luonnonmukaisesti tuotettuna.

6.3 Tavanomaiset, luomuainesosia sisältävät tuotteet

Tuotteet, joiden valmistuksessa on käytetty luomuainesosia vähemmän kuin 95 % maatalousperäisten ainesosien painosta, eivät ole luomuelintarvikkeita vaan tavanomaisia tuotteita, jotka sisältävät luomuainesosia.

6.3.1 Luonnonvaraisesta metsästyksestä ja kalastuksesta saatavat tuotteet

Luonnonvaraisten eläinten metsästyksestä ja kalastuksesta saatavia tuotteita ei katsota luonnonmukaiseksi tuotannoksi.

Mikäli tällaisissa tuotteissa halutaan kuitenkin käyttää luomuvaihtoehtoja, täytyy tuotteiden muun kuin luonnonvaraisen osan täyttää edellä tiivistelmässä ja kohdassa 6.1 täsmennetyt yleiset luomuelintarvikkeen koostumusvaatimukset, sekä seuraavat erityisvaatimukset:

- pääasiallisena (> 50 %) ainesosana on oltava luonnonvaraisesta metsästyksestä tai kalastuksesta saatu tuote
- muiden maatalousperäisten ainesosien on oltava kaikki luonnonmukaisia.

Tällaisia tuotteita on esimerkiksi luomutomaattimurskaan säilötyt muikut.

6.3.2 Muut luomuainesosia sisältävät tavanomaiset tuotteet

Luomuainesosia sisältävien tavanomaisten tuotteiden osalta ei sovelleta toimeenpanoasetuksen liitettä IX, jolloin tavanomaisina maatalousperäisinä ainesosina voidaan käyttää mitä tahansa tavanomaisesti tuotettua ainesosaa.

Näitä tuotteita koskevat ainoastaan edellä tiivistelmässä ja kohdassa 6.1 esitetyt yleiset koostumusvaatimukset. Tällöin tulee huomioida, että näissäkin tuotteissa esim. aromeina voidaan käyttää vain luontaisia aromiaineita tai luontaisia aromivalmisteita ja että samaa ainesosaa ei tuotteessa saa olla luomuna ja tavanomaisena, jne.

6.4 Esimerkki: Luomuelintarvike vai luomuainesosia sisältävä tavanomainen tuote?

Yritys Oy suunnittelee luomulihapullien valmistusta ja valittavana on 3 eri reseptivaihtoehtoa. Kaikissa vaihtoehdoissa tuotteen pääasiallisiksi raaka-aineiksi on valittu luomuraaka-aineita, mutta yritystä mietityttää korppujauhon vaikutus tuotteen myyntinimitykseen; onko korppujauhon oltava luomutuote (luomukorppujauho), luomuainesosia sisältävä tavanomainen tuote (korppujauho) vai voisiko se olla tavanomaisesti tuotettu korppujauho (korppujauho), jotta lopullista tuotetta voidaan pakkausmerkinnöissä ja mainonnassa kutsua Luomulihapulliksi.

Reseptivaihtoehdot lihapullien valmistuksessa ovat

Vaihtoehto 1:

luomunaudanliha, luomusianliha, luomukananmuna, vesi, luomukorppujauho (luomuvehnäjäuho, luomuruusijauho, askorbiinihappo (E 300)), merisuola

Vaihtoehto 2:

luomunaudanliha, luomusianliha, luomukananmuna, vesi, korppujauho (vehnäjäuho, luomuruusijauho, askorbiinihappo (E 300)), merisuola

Vaihtoehto 3:

luomunaudanliha, luomusianliha, luomukananmuna, vesi, korppujauho (vehnäjauho, ruisjauho, askorbiinihappo (E 300)), merisuola

Kaikissa esimerkeissä korppujauhot täyttävät yleiset koostumusvaatimukset. Vaihtoehdon 1 mukaisessa tuotteessa kyse on luomuelintarvikkeesta (myyntinimityksenä luomulihapullat), mutta vaihtoehdoissa 2 ja 3 kyse voi olla ainoastaan tavanomaisesta tuotteesta, joka sisältää luomuainesosia (myyntinimityksenä lihapullat), vaikka

tuotteessa olisi vähintään 95 % luonnonmukaisesti tuotettuja maatalousperäisiä raaka-aineita. Syynä tähän on korppujauhon mukana tuotteen tuleva tavanomainen vehnäjauho. Luomuelintarvikkeessa saa käyttää ainoastaan tiettyjä maatalousperäisiä ainesosia tavanomaisesti tuotettuina, jotka on listattu toimeenpanoasetuksen liitteeseen IX. Vehnäjauho ei ole tällainen raaka-aine, vaan sen on oltava aina luonnonmukaisesti tuotettu, mikäli sitä käytetään luomuelintarvikkeessa. Tavanomaisissa, luomuainesosia sisältävissä tuotteissa tätä vaatimusta koostumuksen suhteen ei ole.

7 Merkinnät

- Luonnonmukaisesti tuotettujen maatalousperäisten raaka-aineiden osuudesta riippuu, miten luomuviittauksia saa pakkausmerkinnöissä, mainonnassa ja kaupallisissa asiakirjoissa käyttää. Kuitenkin vain valvottua luomutuotantoa saa markkinoida luomuviittauksin.
- Aina kun käytetään luomuviittausta, on sen yhteydessä oltava sen valvojan viranomaisen tunnus, joka on valvonut viimeisimmän tuotanto- tai valmistustoimenpiteen.
- Valmiiksi pakatussa luomuelintarvikkeessa tulee olla EU:n luomutunnus (eurolehti), valvojan viranomaisen tunnus ja välittömästi tämän alapuolella maatalousperäisten raaka-aineiden tuotantopaikka.
- Ainesosaluettelossa on ilmoitettava mitkä ainesosat ovat luomua.

7.1 Yleistä luonnonmukaiseen tuotantoon viittaavien ilmausten käytöstä

Luomulainsäädäntöä sovelletaan maataloudesta peräisin oleviin:

- eläviin tai jalostamattomiin maataloustuotteisiin (ml. jalostamattomat luomuelintarvikkeet)
- elintarvikkeina käytettäviin jalostettuihin maataloustuotteisiin (jalostetut luomuelintarvikkeet)
- rehuihin
- kasvien lisäysaineistoon ja siemeniin

Luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaavien sallittujen ilmausten, näiden johdosten ja lyhenteiden käyttö on rajattu edellä mainittuihin tuotteisiin ja niiden sisältämiin ainesosiin.

Tuotteessa katsotaan olevan luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaavia ilmauksia, jos tuotteen pakkausmerkinnöissä, mainonnassa ja/tai kaupallisissa asiakirjoissa tuotetta ja/tai sen ainesosia kuvaillaan sellaisilla ilmauksilla, joilla ostajan annetaan ymmärtää että tuote ja/tai sen ainesosat on tuotettu luomulainsäädännön mukaisesti.

Luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaavien merkintöjen käyttäminen on vapaaehtoista. Lain-säädäntö ei siis velvoita toimijaa ilmoittamaan luomutuotteita tai niiden sisältämiä luomuainesosia luomumerkinnöin vaan ne voidaan toimijan valinnan mukaan ilmoittaa tavanomaisinakin.

Luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaaviksi merkinnöiksi katsotaan erityisesti seuraavat ilmaisut, näiden johdokset ja lyhenteet:

luonnonmukainen, ekologinen ja biologinen sekä niiden tavalliset johdokset (luomu-, eko- ja bio-) tai diminutiivit yksin tai yhdistettynä sekä biodynaaminen, orgaaninen ja orgaanis-biologinen.

Luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaaviksi ilmaisuiksi katsotaan myös jäsenmaissa käytössä olevat viralliset termit, näiden johdokset ja lyhenteet:

биологичен, ecológico, biológico, ekologické, biologické, økologisk, ökologisch, biologisch, mahe, ökoloogiline, βιολογικό, organic, biologique, orgánach, biologico, biológíks, ekológíks, ekologiškas, biologesch, ökológiai, organiku, biologisch, ekologiczne, biológico, ecologic, ekologické, biologické, ekološki, ekologisk.

Edellä mainittuja ilmauksia ei saa käyttää missään osassa EU:ta millään EU-kielillä sellaisen tuotteen merkitsemiseen, mainostamiseen tai kaupallisten asiakirjojen yhteydessä, jotka eivät vastaa luomulainsäädännön vaatimuksia. Lisäksi merkinnöissä, mainonnassa ja tavamerkeissä ei saa käyttää ilmauksia tai harjoittaa sellaisia käytäntöjä, jotka voivat johtaa kuluttajaa tai käyttäjää harhaan tuotteen luonnonmukaisuudesta.

Tavaramerkit

Tavaramerkissä saa olla luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaava merkintä vain, jos kyseessä on luomuelintarvike.

Tavanomaisesti tuotetun elintarvikkeen tai ravintolisän pakkausmerkinnöissä, mainosmateriaalissa, tai kaupallisissa asiakirjoissa ei ole saanut 1.7.2006 jälkeen käyttää bio-, eko-, luomu- tai muuta vastaavaa ilmaisua, tuotetta tai toimijaa koskevassa tavaramerkissä, jos ilmaisu antaa ostajalle mielikuvan luonnonmukaisesti tuotetusta tuotteesta. Jos toimija haluaa käyttää kyseisiä ilmaisuja, tuotteet on muutettava sellaisiksi, että ne täyttävät luonnonmukaisesti tuotetuille elintarvikkeille asetetut vaatimukset.

7.2 Luonnonmukaiseen tuotantoon viittaavan ilmaisun käyttö myyntinimityksessä (mainonta, kaupalliset asiakirjat ja pakkausmerkinnät)

7.2.1 Sallittu käyttö

Jalostamattomat luomuelintarvikkeet

Jalostamattomien luomuelintarvikkeiden **myyntinimityksessä** saa käyttää luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaavia ilmauksia ainoastaan, jos kaikki kyseisen tuotteen ainesosat on tuotettu luomulainsäädännön mukaisesti. Tuotteessa ei siis saa tällöin olla esim. vettä, suolaa, lisäaineita tai muita ei-maatalousperäisiä ainesosia.

Esimerkkejä jalostamattomien luomuelintarvikkeiden myyntinimityksistä:

- Luomumaitoa
- Biodynaamisesti viljeltyä porkkanaa
- Ekotomaattia
- Biokauraa.

Jalostetut luomuelintarvikkeet

Jalostettujen luomuelintarvikkeiden osalta luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaavia ilmauksia voidaan käyttää **myyntinimityksessä**, jos

- tuote täyttää sille asetetut kohdan 6.2 mukaiset koostumusvaatimukset ja
- vähintään 95 % tuotteen maatalousperäisten ainesosien painosta on luonnonmukaisesti tuotettuja. Huom.

Luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaavista merkinnöistä on käytävä selvästi ilmi, että kyse on maatalouden tuotantotavasta.

Esimerkkejä jalostettujen luomuelintarvikkeiden myyntinimityksistä:

- Kauraleipä - leivottu luomukaura- ja luomuvehnäjauhoista

- Kauraleipä - luonnonmukaisesti tuotettu
- Luomukauraleipä.

7.2.2 Rajoitukset ja kiellot

Tavanomaisten tuotteiden, joiden valmistuksessa on käytetty luomuainesosia vähemmän kuin 95 % maatalousperäisten ainesosien painosta ei saa viitata luonnonmukaiseen tuotantotapaan tuotteen myyntinimityksessä, koska tuotteet eivät ole luomuelintarvikkeita.

Luonnonvaraisesta metsästyksestä ja kalastuksesta saatavat tuotteet

Luonnonvaraisesta metsästyksestä ja kalastuksesta saatavien jalostettujen elintarvikkeiden osalta viittaukset luonnonmukaiseen tuotantotapaan voidaan esittää **samassa visuaalisessa kentässä kuin myyntinimitys**, jos tuote täyttää sille asetetut kohdan 6.3.1 mukaiset koostumusvaatimukset. Viittaukset esitetään tällöin **tuotteen luonnonmukaisten ainesosien yhteydessä**.

Luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaavaa ilmaisua ei saa yhdistää luonnonvaraisesta metsästyksestä tai kalastuksesta saatuihin ainesosiin, kuten esim. ”luomuvalkohäntäpeuraa”, koska kyseisiä ainesosia ei lasketa luonnonmukaiseksi tuotannoksi.

Esimerkkejä luonnonvaraisesta metsästyksestä ja kalastuksesta saatavien tuotteiden myyntinimityksistä:

- Valkohäntäpeuraa luomuyrttimarinadissa
- Muikkuja luomurypsiöljyssä.

Muut luomuainesosia sisältävät tavanomaiset tuotteet

Muiden tavanomaisten, luomuainesosia sisältävien tuotteiden osalta viittauksia luonnonmukaiseen tuotantotapaan **ei saa esittää myyntinimityksessä, ainoastaan ainesosaluettelossa**. Tuotteen tulee tällöin täyttää sille asetetut kohdan kappaleen 6 tiivistelmässä ja kohdassa 6.1 esitetyt yleiset koostumusvaatimukset.

7.3 Siirtymävaiheen kasviperäiset tuotteet

Siirtymävaiheen kasviperäisiä tuotteita ei saa markkinoida luonnonmukaisina, eikä näissä tuotteissa saa käyttää EU:n luomutunnusta. Luonnonmukaiseen tuotantoon johtavan siirtymävaiheen kasviperäisiin tuotteisiin voidaan liittää ilmaisu **luonnonmukaiseen maatalouteen siirtymässä oleva tuote**, mikäli seuraavat edellytykset täyttyvät:

- siirtymävaihe on kestänyt vähintään 12 kk ennen sadonkorjuuta

- käytetty ilmaisu ei ole väriltään, kooltaan tai kirjaintyyppiltään huomiota herättävämpi kuin tuotteen myyntinimitys
- koko ilmaisun kirjainten on oltava samankokoisia, esim. sanat ”luonnonmukaiseen maatalouteen” eivät saa olla korostettuna suuremmalla kirjainkoolla
- tuote sisältää ainoastaan yhden maataloudesta peräisin olevan kasviperäisen ainesosan ja
- ilmaisuun on liitetty tarkastusviranomaisen tai -laitoksen tunnusnumero.

Eläimistä saatavia tuotteita ei voi markkinoida siirtymäkauden tuotteina.

7.4 Muissa kuin maataloustuotteissa käytettävät luomuilmaisut

Luonnonmukaiseen tuotantoon viittaavia ilmauksia, niiden johdoksia ja lyhenteitä voidaan käyttää myös tuotteissa, jotka eivät ole maataloustuotteita (jalostamattomia tai elintarvikkeiksi jalostettuja) tai joilla ei ole selvää yhteyttä luonnonmukaiseen tuotantotapaan. Koska tällaiset tuotteet eivät kuulu luomulainsäädännön piiriin, ei niihin myöskään sovelleta luomulainsäädäntöä.

Esimerkkejä tällaisista tuotteista ja niissä käytettävistä ilmaisuista ovat ekologinen auto, ekologiset elämäntavat, ekologia, ekosysteemi, luomuvaatteet ja luomukosmetiikka.

7.5 Pakkausmerkinnät

Tässä osiossa käydään läpi luomuelintarvikkeita koskevia erityisiä pakkausmerkintävaatimuksia myyntinimitykseen, ainesosaluetteloon ja pakollisiin sekä valinnaisiin luomumerkintöihin liittyen. Yleisistä pakkausmerkinnöistä antavat tietoa kuntien elintarvikkevalvontaviranomaiset (ks. myös **Elintarviketieto-opas** (Eviran ohje 17068/1)).

Luonnonmukaisesti tuotettujen maatalousperäisten raaka-aineiden osuus tuotteen kaikista maatalousperäisistä ainesosista ratkaisee, miten pakkausmerkinnöissä saa viitata luonnonmukaiseen tuotantotapaan.

7.5.1 Luomuilmaus myyntinimityksessä

Luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaavan ilmaisun käytöstä myyntinimityksessä (pakkausmerkinnät, mainonta ja kaupalliset asiakirjat) on kerrottu edellä kohdassa 7.2.

7.5.2 Luomuilmaus ainesosaluettelossa

Jalostamattomat luomuelintarvikkeet

Jalostamattomien luomuelintarvikkeiden pakkausmerkinnöissä ei tarvitse ilmoittaa ainesosia,

jos tuote koostuu vain yhdestä ainesosasta ja elintarvikkeen nimi on sama kuin ainesosan nimi tai nimi ilmaisee selvästi ainesosan laadun.

Jalostetut luomuelintarvikkeet

Jalostettujen luomuelintarvikkeiden ainesosaluettelosta on käytävä ilmi, mitkä ainesosat ovat luonnonmukaisesti tuotettuja. Koska vähintään 95 % tuotteen sisältämistä maatalousperäisistä ainesosista on luonnonmukaisesti tuotettuja, luonnonmukaisesti tuotettujen ainesosien kokonaisprosenttiosuutta ei tarvitse ilmoittaa.

Tavanomaiset, luomuainesosia sisältävät elintarvikkeet

Luomulainsäädäntö mahdollistaa määrältään vähäisempien luomuainesosien ilmoittamisen ainesosaluettelossa. Tällaisia tuotteita voivat olla luonnonvaraisesta metsästyksestä ja kalastuksesta saatavat tuotteet sekä muut luomuainesosia sisältävät tavanomaiset tuotteet.

Luomuainesosia sisältävien tavanomaisten tuotteiden ainesosaluettelossa voi halutessaan ilmoittaa, mitkä ainesosat ovat luonnonmukaisesti tuotettuja. Tällöin luonnonmukaisesti tuotettujen ainesosien **kokonaisprosenttiosuus maatalousperäisten ainesosien kokonaisuudesta on oltava ilmoitettuna tuotteen pakkausmerkinnöissä**. Prosenttiosuuden ilmoittaminen ei saa erota väriltään, kooltaan eikä kirjaintyyppiltään muista ainesosaluettelon maininnoista.

Luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaavaa ilmaisuja ei saa yhdistää luonnonvaraisesta metsästyksestä tai kalastuksesta saatuihin ainesosiin, kuten esim. ”luomuvalkohäntäpeuraa”, koska kyseisiä ainesosia ei lasketa luonnonmukaiseksi tuotannoksi. Luomuviittausta voidaan siis käyttää ainoastaan tuotteen sisältämistä muista maatalousperäisistä ainesosista, joiden kaikkien tulee olla luonnonmukaisesti tuotettuja.

7.5.3 Pakolliset merkinnät luomuilmausten yhteydessä

Tarkastusviranomaisen tunnusnumero

Kun luomuelintarvikkeiden pakkauksissa tai saateasiakirjoissa käytetään luomuilmauksia, on merkinnöissä **aina oltava** myös sen tarkastusviranomaisen tai -laitoksen tunnusnumero, joka vastaa siihen toimijaan kohdistuvista tarkastuksista, joka on toteuttanut viimeisimmän tuotantotai valmistustoimenpiteen. Monikansallisissa pakkausmerkinnöissä on huomioitava, että pakkausmerkinnöissä voidaan ilmoittaa vain yksi tarkastusviranomaisen tai -laitoksen numero, joka vastaa juuri kyseisen tuotteen tai tuotantoerän viimeisimmän valmistustoimenpiteen valvonnasta.

Kaikkien Suomessa tuotettujen tai valmistettujen elintarvikkeiksi tarkoitettujen luomuelintarvikkeiden pakkauksissa on oltava toimijaa valvovan viranomaisen tunnusnumero.

- Elintarvikkeiksi tarkoitettujen elävien ja jalostamattomien maataloustuotteiden (ml. alhainen jalostusaste) osalta merkinnät ovat tarkastuksen suorittaneen ELY-keskuksen mukaiset. Esimerkiksi Uudenmaan ELY-keskuksen ollessa kyseessä tunnusnumero on FI-EKO-101. ELY-keskusten valvontaviranomaisten tunnusnumerot on lueteltu Eviran ohjeessa: Luonnonmukainen tuotanto 1 – Yleiset ja kasvintuotannon ehdot (Eviran ohje 18219/4).
- Jalostettujen elintarvikkeiden osalta käytetään Eviran tunnusnumeroa FI-EKO-201 (tai FI-EKO-401, jos tuote Ahvenanmaalta)

Suomessa luomuvalvontaa toimeenpanevien viranomaisten tunnusnumerot on listattu maa- ja metsätalousministeriön asetuksen 454/2015 liitteeseen.

Kaikkien jäsenvaltioiden luomuvalvonnasta vastaavien viranomaisten ja tarkastuslaitosten nimet ja tunnusnumerot löytyvät mm. EU:n komission ylläpitäältä internet-sivustolta ”Luomu. Hyvää luonnolle, hyvää sinulle”
<http://ec.europa.eu/agriculture/organic>.

EU:n luomutunnus ja tuotantopaikka

FI-EKO-201
Tuotettu Suomessa / Finskt jordbruk

Valmiiksi pakattujen luomuelintarvikkeiden pakkausmerkinnöissä on tarkastusviranomaisen tunnusnumeron lisäksi oltava EU:n luomutunnus, eurolehti. Myös muissa kuin EU:ssa tuotetuissa valmiiksi pakatuissa luonnonmukaisissa tuotteissa ja 3. maista tuoduissa tuotteissa on mahdollista käyttää EU:n luomutunnusta. EU:n luomutunnuksen yhteydessä on aina ilmoitettava missä tuotteen sisältämät maatalousperäiset raaka-aineet on tuotettu (esim. alkuperästä riipuen: Tuotettu Suomessa, Tuotettu EU:ssa, Tuotettu EU:n ulkopuolella, Tuotettu EU:ssa ja EU:n ulkopuolella, Tuotettu Argentiinassa). **Merkinä tulee tehdä yhdellä EU:n virallisista kielistä, mieluiten suomen- tai ruotsinkielellä**

Valmiiksi pakattujen luomuelintarvikkeiden pakolliset merkinnät (EU:n luomutunnus, tarkastusvi-

ranomaisen tunnus ja maatalousperäisten raaka-aineiden tuotantopaikka) tulee pakkausmerkinnöissä sijoittaa samaan näkökenttään. **EU:n luomutunnuksen läheisyyteen tulee liittää valvovan viranomaisen tunnusnumero ja välittömästi tämän alapuolella maininta siitä, missä tuotteen maatalousperäiset raaka-aineet on tuotettu.**

EU:n luomutunnuksen käyttö on rajattu luomuelintarvikkeisiin ja tunnusta saa käyttää tällaisten tuotteiden merkinnöissä, esittelyssä ja mainonnassa. Tällöin tunnuksen tulee selkeästi viitata luomuelintarvikkeeseen, eikä voi esiintyä siitä irrallisena esim. sivun ylälaudassa.

EU:n luomutunnusta ei saa käyttää siirtymävaiheen tuotannosta peräisin olevissa tuotteissa tai tavanomaisissa, luomuainesosia sisältävissä tuotteissa.

EU:n luomutunnuksen käytön tarkemmat edellytykset ja ohjeet löytyvät toimeenpanoasetuksen 889/2008 liitteestä XI.

Lisätietoja EU:n komission ylläpitäältä internet-sivustolta ”Luomu. Hyvää luonnolle, hyvää sinulle”

<http://ec.europa.eu/agriculture/organic>

7.5.4 Valinnaiset merkinnät

Aurinkomerkki

Aurinkomerkin käyttöoikeutta haetaan Eviran raja- ja luomuvalvontayksiköltä.

Luomu – valvottua tuotantoa -merkkiä voidaan käyttää ainoastaan sellaisissa luomutuotteissa, joiden viimeinen etiketöinti- ja/tai valmistusvaihe on suomalaisen valvontaviranomaisen valvomaa toimintaa. Merkin haltija on maa- ja metsätalousministeriö.

Aurinkomerkin käyttöoikeutta koskeva hakemus on saatavissa Eviran internet-sivuilta www.evira.fi > Yhteiset > Luomu > Luomun lomakkeet ja ohjeet > Valvontaa ilmoittautuminen > hakemus luomumerkin käyttöoikeudesta.

Tarkempia tietoja merkin käyttöehdoista ja graafisista ohjeista on saatavissa Eviran internet-

sivuilta www.evira.fi > Yhteiset > Luomu > markkinointi ja merkinnät > aurinko-merkki.

Merkin tulee olla ulkoasultaan graafisten ohjeiden mukainen.

Yksityiset tunnukset

Luomu-leppäkerttu -merkki on Luomuliitto ry:n rekisteröimä merkki, jonka käyttöoikeus haetaan liitolta. **Demeter**- ja **Biodyn**-merkkien käyttö-

oikeus haetaan vastaavasti Biodynaamiselta yhdistykseltä.

Myös järjestöjen luomumerkkien käyttäminen edellyttää, että toimija kuuluu viranomaisten valvontaan, ja että toiminta täyttää luomusäädösten vaatimukset.

Yhteenveto luomuviittauksista pakkausmerkinnöissä

- **Luomuelintarvikkeessa** saa luomuviittauksia käyttää myyntinimityksessä (esim. luomumaito, luomukauraleipä), lisäksi ainesosaluettelossa on ilmoitettava mitkä ainesosat ovat luomua. Jalostamattomissa elintarvikkeissa (esim. puhdas maito, johon ei ole lisätty mitään) ei vaadita ainesosaluetteloa, joten tällöin myöskään tätä vaadetta ei ole. Mikäli luomuelintarvike on valmiiksi pakattu, tulee pakkauksessa edellä esitetyn lisäksi olla EU:n luomutunnus ja samassa näkökentässä valvojan viranomaisen tunnus (esim. FI-EKO-201) ja välittömästi tämän alapuolella maatalousperäisten raaka-aineiden tuotantopaikka (esim. Tuotettu Suomessa / Finskt jordbruk).
- **Tavanomaisessa, luomuaineosia sisältävässä elintarvikkeessa** luomuviittauksia ei saa käyttää myyntinimityksessä. Luomumerkintä tulee näissä tuotteissa tehdä ainesosaluetteloon kunkin raaka-aineen kohdalle erikseen. Lisäksi tuotteen pakkausmerkinnöissä tulee ilmoittaa luonnonmukaisesti tuotettujen ainesosien kokonaisprosenttiosuus maatalousperäisten ainesosien kokonaisuudesta. Tavanomaisen luomuaineosia sisältävän elintarvikkeen pakkausmerkinnöissä ei myöskään saa käyttää EU:n luomutunnusta, mutta merkinnöistä tulee löytyä valvojan viranomaisen tunnus. Tuotantopaikka-merkintä on näissä tuotteissa vapaaehtoinen.
- **Kolmansista maista tuoduissa**, EU-säädösten mukaisissa, valmiiksi pakatuissa, luonnonmukaisina markkinoitavissa elintarvikkeissa on oltava 3. maan valvojan viranomaisen tunnus. EU:n luomutunnusta ei ole pakko käyttää näissä tuotteissa, mutta jos sitä käytetään, on sen yhteydessä niin ikään oltava valvojan viranomaisen tunnus ja välittömästi tämän alapuolella maatalousperäisten raaka-aineiden tuotantopaikka.
- Kun luomutoimija on käyttänyt luomutuotteen valmistukseen, pakkaamiseen ja merkitsemiseen **alihankkijaa** riippuu pakkausmerkinnöissä käytettävä tarkastusviranomaisen tunnus siitä, mikä toimi on suoritettu viimeisimpänä (pakkaaminen vai merkitseminen). Mikäli valmiin, luomumerkin sisältävän tuotepakkauksen sulkee alihankkija, käytetään pakkausmerkinnöissä alihankkijaa valvojan viranomaisen tunnusta. Mikäli valmiiksi pakatun tuotteen merkitsemisen erillisin luomumerkinnät sisältävin etiketein tekee valmistusketjun viimeisenä toimijana päämies, käytetään pakkausmerkinnöissä päämiehestä valvojan viranomaisen tunnusta.

Esimerkkejä tapauksista, joissa käytetään alihankkijaa valvojan viranomaisen tunnusta:

- kun pakataan luomutuotteita alihankintana luomumerkinnät sisältäviin pakkauksiin, jotka alihankkija sulkee
- kun jauhetaan luomuviljaa alihankintana viljelijälle ja pakataan vilja luomumerkinnät sisältäviin pakkauksiin, jotka mylly sulkee
- kun teurastetaan luomueläimiä alihankintana viljelijälle ja pakataan liha luomumerkinnät sisältäviin pakkauksiin, jotka teurastamo sulkee

8 Kirjanpito ja asiakirjat

- Luomuelintarvikkeiden raaka-aineista, luomuelintarvikkeiden valmistuksesta ja luomuelintarvikkeiden toimittamisesta tulee pitää kirjaa. Kirjanpito varmennetaan tositteilla.
- Kirjanpidosta tulee tehdä määräajoin yhteenvetoja, taselaskelmia, joista ilmenee tuotantopanosten ja tuotoksen tase hävikit huomioiden.

Kirjanpidon tarkoituksena on varmistaa luomuelintarvikkeiden jäljitettävyyttä ja mahdollistaa yksikköön tulevien, siellä varastoitavien ja sieltä lähtevien luomuelintarvikkeiden määrien vastavuus.

Tuotantotavan osoittaminen perustuu kirjanpitoon ja siihen sisältyviin asiakirjoihin. Luomuvälvonnassa kirjanpito on keskeinen tarkastuskohde. Kirjanpito ja asiakirjat voivat olla joko paperiversioina tai sähköisessä muodossa.

Tehokkaan valvonnan mahdollistamiseksi luomutuotteita koskevat asiakirjat tulee olla helposti löydettävissä kirjanpidossa olevien asiakirjojen joukosta (esim. merkitään sana luomu ao. asiakirjoihin tai kootaan oma luomukansio).

Yksikössä tai toimijan tiloissa on pidettävä varastosta ja varoista kirjanpitoa, jonka avulla toimija ja valvontaviranomainen voivat varmentua tuotantosaantöjen noudattamisesta. Kirjanpitoon sisällytettävät tiedot on näytettävä oikeiksi asianmukaisilla tositteilla.

Kirjanpidosta on käytävä ilmi tuotantopanosten ja tuotoksen tase huomioiden myös vastaavat tavanomaiset tuotteet, mikäli yrityksellä on myös tavanomaisten elintarvikkeiden tuotantoa. Tuotantopanosten ja tuotosten on aina oltava yhtä suuret. Tästä syystä myös eri vaiheissa toimintoja syntyvästä hävikistä on pidettävä kirjaa.

8.1 Vastaanotetut luomuelintarvikkeet

Valmistajan vastuulla on varmistaa, että luomutuotteina vastaanotetut raaka-aineet ovat luonnonmukaisesti tuotettuja.

Kirjanpidosta on voitava tunnistaa yksikköön toimitettujen:

1. luomuelintarvikkeiden toimittajat ja myyjät tai viejät (jos eri kuin toimittaja)
  - Vastaanottajan on tarkistettava tavarantoimittajan asiakirjaselvitys varmentuakseen tämän kuulumisesta valvontaan ja että tavarantoimittajan toiminta täyttää luomulainsäädännössä säädetyt vaatimukset (ks. 5).
2. luomuelintarvikkeet ja niiden määrät
  - Jokainen luomutuote-erä on oltava varustettu asianmukaisin merkinnöin ja lähetysten mukana on oltava asiakirja (esim. saateasiakirja), joka yksilöi erän, sen alkuperän ja tuotantotavan (luomutuotanto).
3. luomuelintarvikkeiden vastaanototarkastusten tulokset
  - tuotteiden vastaanottajan on ristiin tarkastettava, että asianmukaiset tiedot sisältävä saateasiakirja kattaa lähetysten sisältämän tuotetyypin
  - vastaanottajan on tarkastettava, että pakkaus, ajoneuvo tai säiliö on suljettu, jos kuljetus ei ole tapahtunut suoraan kahden valvontaan kuuluvan toimijan välillä.
4. vastaanotetuista jalostetuista luomuelintarvikkeista tuotteen koostumus
  - vastaanottajan tulee varmentua, että vastaanotetun tuotteen valmistus ja koostumus vastaavat luomulainsäädännön vaatimuksia. Tuotteen valmistus on oltava pidetty ajallisesti tai paikallisesti erillään muista kuin luonnonmukaisesti tuotetuista tuotteista ja tuotteen valmistuksessa on käytetty ainoastaan sallittuja tuotteita.

8.2 Vastaanotetut tavanomaisesti tuotetut tuotteet, lisäaineet ja valmistuksen apuaineet

Kirjanpidosta on käytävä ilmi luomuelintarvikkeiden valmistukseen käytettävät vastaanotetut tavanomaisesti tuotetut maataloustuotteet, lisäaineet ja valmistuksen apuaineet.

Tietyissä tapauksissa tavaraerää tulee seurata toimittajan antama todiste (ks. 4.1.1) siitä, ettei tuotteen valmistuksessa ole käytetty gm-organismeja tai niistä johdettuja tuotteita.

Mikäli valmistuksessa käytetään tavanomaisia kuivattuja mausteyrtejä, mausteita ja maustekasveja, toimijan on varmistettava, että niitä ei ole käsitelty ionisoivalla säteilyllä. Huom. Luomuelintarvikkeissa on sallittu käyttää vain toimeenpano-asetuksen liitteen IX mukaisia tavanomaisia mausteita.

8.3 Valmistus ja varastossa olevat luomuelintarvikkeet

Kirjanpidosta on käytävä ilmi varastossa olevat luomuraaka-aineet ja valmiit luomuelintarvikkeet sekä niiden määrät.

Kirjanpitoon merkitään kohdassa 4.2 kuvattujen puhdistustoimenpiteiden tehokkuutta koskevien tarkastusten tulokset.

8.4 Luovutetut luomuelintarvikkeet

Kirjanpidosta tulee voida jäljittää yksiköstä luovutetut luonnonmukaisesti tuotetut tuotteet, niiden määrät, elintarvike-erän tunnus sekä vastaanottajat ja ostajat (jos ostaja eri kuin vastaanottaja). Kuluttajille tapahtuvan suoramyynnin osalta vastaanottajaksi merkitään ”kuluttajat”.

8.5 Toimijat, jotka eivät varastoi tai käsittele fyysisesti luonnonmukaisia tuotteita

Niiden toimijoiden osalta, jotka eivät varastoi tai käsittele fyysisesti luonnonmukaisia tuotteita,

tulee kirjanpidosta olla määriteltävissä ja tarkastettavissa

- ostettujen ja myytyjen luonnonmukaisten tuotteiden luonteet (tuote oltava yksilöity luomutuotteeksi) ja määrät
- luomutuotteiden toimittajat, sekä myyjät ja viejät
- tuotteiden ostajat ja vastaanottajat.

8.6 Taselaskelmat

Luomuvälvontaan kuuluvan toimijan on suunniteltava kirjanpitoonsa siten, että toimija itse ja valvontaviranomainen voivat välittömästi saada siitä selville luonnonmukaisesti tuotettujen maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden vastaanotetut, varastossa olevat ja luovutetut määrät. Tätä varten toimijan on laadittava määrääjain yhteenvedoja, taselaskelmia, näistä määristä.

Kirjanpidosta on käytävä ilmi tuotantopanosten ja tuotoksen tase. Tuotantopanosten ja tuotosten on aina oltava yhtä suuret. Tästä syystä myös eri vaiheissa toimintoja syntyvästä hävikistä on pidettävä kirjaa.

Se, kuinka usein taselaskelmia tulee tehdä, riippuu toiminnan luonteesta ja laajuudesta. Pääsääntöisesti taselaskelmia tulisi tehdä neljännesvuosittain. Taselaskelmia tulee tehdä kuitenkin yhtä usein kuin yrityksessä muutoinkin laaditaan yhteenvedoja raaka-aineistoista, valmistettujen ja myytyjen tuotteiden määristä ja valmiiden tuotteiden varastossa olevista määristä.

Mikäli luomutuotteita valmistetaan yrityksessä koko ajan ja tuotannossa on useita erilaisia luomutuotteita, tulisi taselaskelmia laatia vähintään kuukausittain. Maatiloilla, joilla valmistustoiminta on kausiluonteista ja perustuu pääosin omiin luomuraaka-aineisiin, taselaskelmia tulisi laatia 1-2 kertaa vuodessa. *Tasetta ei tarvitse erikseen tehdä, jos toimijan kirjanpidosta saa sen vaivatta esiin tarvittaessa, esim. tarkastuksen aikana ja tapahtumia on vuodessa alle 10.*

9 Luomuelintarvikkeiden ja -toimijoiden valvonta

Luomuelintarvikkeiden valvontaan kuuluvan toimijan tilat ja toiminnot tarkastetaan vähintään kerran vuodessa.

Toimijan on:

- päästettävä tarkastaja tarkastamaan valmistus- tai tuontiyksikön kaikki osa-alueet sekä kirjanpito, siihen liittyvine asiakirjoineen
- annettava tarkastajalle kaikki tiedot, joita tarkastaja pitää tarpeellisena tarkastuksen tekemistä varten
- annettava pyynnöstä tarkastajalle omien laadunvarmistusohjelmiansa tulokset

Toimija, joka kieltäytyy tarkastuksista, voidaan erottaa valvonnasta.

Valvontaviranomainen antaa valvontaansa kuuluville toimijoille, jotka täyttävät luonnonmukaisen tuotannon vaatimukset, toimeenpanoasetuksen liitteen XII mukaisen asiakirjaselvityksen eli luomutodistuksen.

Ostettaessa luonnonmukaisia tuotteita on aina tarkastettava myyjän / tavarantoimittajan luomutodistus.

Luonnonmukaisesti tuotettujen elintarvikkeiden valmistuksen, varastoinnin, tukkukaupan (markkinointi muille kuin suoraan tuotteiden loppukuluttajille ja/tai -käyttäjille) ja markkinoinnin sekä tuonnin ja viennin valvontaa suunnittelee ja ohjaa Evira. Evira vastaa myös edellä mainittujen toimijoiden luomuvalvonnasta.

Evira valvoo myös maataloilla tapahtuvaa elintarvikkeiden valmistusta silloin, kun tuotteen valmistuksessa käytetään luonnonmukaisesti tuotettujen ainesosien lisäksi myös tavanomaisesti tuotettuja ainesosia, lisäaineita ja/tai muita ei-maatalousperäisiä ainesosia tai valmistuksen apuaineita. Eviran valvontaan kuuluu myös ns. maataloilla tapahtuva alhaisen jalostusasteen valmistustoiminta, jos maataloustuotteita on hankittu toiselta viljelijältä.

Eviran tarkastajat vastaavat tarkastuksista ja neuvovat toimijoita luomuelintarvikkeita koskevan luomulainsäädännön vähimmäisvaatimuksiin liittyvissä tulkintakysymyksissä. Toimijat kuitenkin aina vastaavat luomulainsäädännön noudattamisesta omassa toiminnassaan.

Luomutarkastuksia tekevät pääsääntöisesti Eviran valtuuttamat tarkastajat ja Eviran henkilöstöön kuuluvat valtion tarkastuseläinlääkärit. Valtion tarkastuseläinlääkärit tarkastavat valvontaansa kuuluvat teurastamot ja niiden yhteydessä olevat laitokset. [Tarkastuksella käydään läpi myös se, että eläimille ei saa aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä teurastuksen yhteydessä 834/2007 artikla 14, kohta 1b viii](#) Valtuutetut tarkastajat tekevät tarkastukset Eviran antamien toimeksiantojen perusteella. Kotirauhan piiriin sijoitetun luomutoiminnan tarkastaa Eviran tai Ely-keskuksen virkamies.

Eviran omista tarkastajista ja tarkastuseläinlääkäreistä sekä valtuutetuista tarkastajista käytetään jatkossa nimitystä tarkastaja.

Maatilan toimintojen edellyttäessä kuulumista sekä Eviran maataloustuotannon että elintarvikkeiden valvontaan luomutarkastus pyritään järjestämään siten, että sama tarkastaja tarkastaa tilan kaikki luomutoiminnot.

9.1 Tuotantotarkastus

Luomusäätöasetuksen mukaisesti tarkastaja tarkastaa luomuelintarvikkeiden valvontaan hyväksytyin toimijan elintarvikkeiden kaikki valmistus-, varastointi-, tuontiyksiköt tai muut tilat ja toiminnot vähintään kerran vuodessa, lukuun ottamatta toimijoita, jotka harjoittavat ainoastaan valmiiksi pakattujen tuotteiden varastointia ja tukkukauppaa. Jokaisesta tarkastuskäynnistä laaditaan tuotantotarkastuskertomus, jonka tarkastuksen lopuksi toimijan valmistus-, varastointi- tai tuontiyksikön vastuuhenkilö tai hänen edustajansa ja tarkastaja allekirjoituksellaan varmentavat.

Tarkastuskäynnillä valvotaan luomusäädösten ja toiminnalle asetettujen vaatimusten noudattamista. Tuotantotarkastuksen yhteydessä valvotaan luomutuotantoa koskevan luomusuunnitelman vaatimustenmukaisuutta ja sen noudattamista käytännössä, sekä luomuelintarvikkeiden ja tavanomaisesti tuotettujen tuotteiden erillään pitoa kaikissa tuotannon, valmistuksen ja jakelun eri vaiheissa. Lisäksi tarkastuskäynnillä käydään läpi luomuelintarvikkeiden kirjanpitoa, koostumusta, sekä pakkaus- ja saateasiakirjamerkintöjä.

Tuotantotarkastuksen lisäksi Evira tekee tarvittaessa uusintatarkastuksia mm. silloin, kun toiminnassa on todettu puutteita, joiden korjaamisen varmistaminen edellyttää uutta tarkastusta tai silloin, kun toiminnassa on tapahtunut oleellisia muutoksia. Tarkastuksista laaditaan aina tarkastuskertomus.

9.2 Lisätarkastukset: ylimääräiset- ja uusintatarkastukset

Evira tekee satunnaisesti joko ennalta ilmoitettuja tai ilmoittamattomia ylimääräisiä tarkastuskäyntejä, jotka perustuvat yleiseen arvioon luomusäädösten noudattamisesta. Arviossa otetaan huomioon mm. edellisten tarkastusten tulokset. Ylimääräisistä tarkastuksista ei peritä maksua.

Uusintatarkastuksia tehdään, mikäli tuotantotarkastusta ei ole pystytty suorittamaan hyväksyttävästi toimijasta johtuvista syistä. Tällaisia syitä ovat esim. sellaiset tarkastuksella esiin tulleet seikat, jotka ovat estäneet tarkastajaa varmentumasta tuotteiden luonnonmukaisuudesta, kuten että tarkastaja ei ole päässyt tarkastamaan kaikkia tuotantotiloja. Uusintatarkastuksista peritään maksu.

9.3 Tarkastuksista tehtävät ilmoitukset ja päätökset

Tarkastaja toimittaa allekirjoitetun tuotantotarkastuskertomuksen Eviraan ja Evira ratkaisee kertomuksen perusteella täyttääkö toiminta luomusäädösten vaatimukset. Hyväksytystä tuotantotarkastuksesta Evira antaa toimijalle luomutodistuksen

eli komission asetuksen 834/2007 artiklan 29 mukaisen asiakirjaselvityksen saatekirjeellä, sekä kopion tarkastuskertomuksesta. Mikäli toiminnassa on havaittu puutteita, saa toimija tästä erillisen ilmoituksen, johon on koottu huomautukset toiminnan korjaamiseksi. Toimija saa erillisen päätöksen tarkastuksesta vain siinä tapauksessa, että säädetyt vaatimukset eivät täyty.

Toimijan tulee huomioida, että annettu luomutodistus ei poista toimijan ensisijaista vastuuta noudattaa luomulainsäädäntöä kaikessa luomutoiminnassaan. Luomutodistus on voimassa siihen saakka kunnes seuraava tuotantotarkastus hyväksytään, kuitenkin enintään seuraavan kalenterivuoden loppuun asti.

Valvontaan hyväksytyllä toimijalla on myös mahdollisuus saada Eviralta muita maksullisia asiakirjoja vakuudeksi luomuelintarvikkeiden valvontaan kuulumisesta. Näitä ovat esimerkiksi englanninkieliset toimija- tai kauppakohtaiset sertifikaatit.

Luomutodistus eli asiakirjaselvitys

Luomutodistus annetaan hyväksytyin tuotantotarkastuksen perusteella ja se on maksuton. Luomutodistus annetaan toimijan ilmoittamalla kielellä joko suomen- tai ruotsinkielisenä. Luomutodistuksesta käy ilmi toimijan yhteystiedot, tuoteryhmät, voimassaoloaika ja toimijaa valvovan viranomaisen tiedot. Toimijan on myös mahdollista saada maksullinen englanninkielinen asiakirjaselvitys.

Luomutodistuksella toimija voi osoittaa kuuluvansa luomuvalvontaan ja että toimijan toiminta täyttää luomulainsäädännössä asetetut vaatimukset. Luomutodistusta ei kuitenkaan voida käyttää eikä sitä tule hyväksyä todisteena yksittäisen tuoterän luonnonmukaisuudesta.

Toimijan erotessa valvonnasta oikeus esittää luomutodistus eli asiakirjaselvitys todisteena valvontaan kuulumisesta päättyy, kun Evira on tehnyt päätöksen toimijan poistamisesta luonnonmukaisesti tuotettujen elintarvikkeiden valvonnasta.

9.4 Markkinavalvonta

Luonnonmukaisesti tuotettujen elintarvikkeiden markkinoinnin valvonnasta vähittäiskaupoissa ja muissa vähittäismyyntipaikoissa sekä luomuvalvontaan kuulumattomissa yrityksissä vastaavat paikalliset elintarvikevalvontaviranomaiset Aluehallintoviraston (AVI) ohjauksessa.

Evira toimittaa paikallisille elintarvikevalvontaviranomaisille tiedot luonnonmukaisen tuotannon rekisteriin merkityistä toimijoista markkinavalvontaa varten.

Paikallisten elintarvikevalvontaviranomaisten valvonta kohdentuu valmistusta ja tuontia harjoittaviin valvontakohteisiin sekä varastoihin, tukkuihin, myymälöihin ja muihin myyntipaikkoihin. Paikalliset elintarvikevalvontaviranomaiset valvovat, että luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaavia merkintöjä käyttävät tuotteissaan vain luomuvälvönnön piiriin kuuluvat toimijat.

9.4.1 Vähittäismyymälät ja -myyntipaikat

Irtomyynnissä myytävät luomuelintarvikkeet on pidettävä kaupoissa ja toreilla erillään tavanomaisista tuotteista ja ne on merkittävä selvästi. Luomutuotteille tarkoitettuihin erityisiin myyntipisteisiin ei saa sijoittaa tavanomaisesti tuotettuja elintarvikkeita (harhaanjohtavuus).

Myyjän tulee valvontaviranomaisen pyytäessä pystyä osoittamaan, että tuotteet ovat luomutuotteita. Luomusuunnitelmaan tulee kirjata tätä varten tarvittavat toimenpiteet (esim. tuotteen alkuperän selvitys asiakirjoista vastaanottotarkastuksessa, tuotteiden erillään pito myymälässä). Hankittaessa luomutuotteita suoraan viljelijöiltä /valmistajilta, tulee näiltä kerran vuodessa pyytää luomutodistus eli asiakirjaselvitys luomuvälvönnön kuulumisesta.

Myös markkinavalvonnassa voidaan luomutuotteista ottaa näytteitä niiden säädöstenmukaisuuden selvittämiseksi.

9.4.2 Ateriapalvelutoiminta

Ateriapalvelutoiminnalla tarkoitetaan luonnonmukaisten tuotteiden ravintoloissa, sairaaloissa, ruokaloissa ja muissa samanlaisissa elintarvikkeyrityksissä myyntipisteen yhteydessä tapahtuvaa valmistusta tai toimittamista lopulliselle kuluttajalle.

Luomulainsäädännön mukaan ateriapalvelutoiminta on koko EU:n alueella jätetty luomulainsäädännön ulkopuolelle. Täten esim. suurkeittiö, joka valmistaa ja tarjoilee luomuruokaa ei kuulu luomulainsäädännön piiriin. Joissakin jäsenvaltioissa sovelletaan kansallisia sääntöjä ja yksityisiä standardeja ateriapalvelutoiminnasta peräisin olevien tuotteiden merkintöjä ja valvontaa koskien. Suomessa tällaisia sääntöjä ja standardeja ei ole. Suomessa toimii kuitenkin vapaaehtoinen ja maksuton ”Portaat Luomuun” -ohjelma, jonka tarkoituksena on auttaa ammattikeittäjiä lisäämään luomutuotteiden käyttöä osana kestävä kehityksen mukaista toimintaa.

10 Alihankinta

- **Alihankinnassa eli ulkoistamisessa toimija (päämies) siirtää osan tai kaikki luomutoiminnot sopimuksella ulkopuolisen yrityksen (alihankkijan) tehtäväksi**
- **Päämies on vastuussa kaikista alihankintana tehtävistä luomutoimista**
  - **päämies ilmoittaa alihankintatyöstä valvovalle viranomaiselle**
  - **päämies päivittää luomusuunnitelmaansa:**
    - listauksen kaikista alihankkijoista,
    - kuvaukset alihankintana tehtävistä toimista,
    - kirjalliset sitoumukset alihankkijoilta, että alihankkijan luomutoimet voidaan tarkastaa
    - suostumukset tietojen vaihdolle eri valvontaviranomaisten /-laitosten välille, jos alihankkijaa ja päämiestä valvoo eri viranomainen
  - **päämies on myös vastuussa kirjanpidosta alihankkijan toimipaikassa**
- **Alihankkijan ei tarvitse itsenäisenä toimijana kuulua luomuelintarvikkeiden valvontaan ellei tällä ole omaan lukuun suoritettavaa luomutoimintaa**

Eviran luomuvalvontaan kuuluva toimija, päämies, voi teettää luomutoimintoja alihankintatyönä luomuvalvontaan kuulumattomilla alihankkijoilla. Alihankintatyöstä eli ulkoistamisesta sovittaessa ei myöskään asiakirjaselvitystä vaadita alihankkijalta todisteeksi luomuvalvontaan kuulumisesta. Kaikista luomutoimista alihankkijan tiloissa vastaa luomuvalvontaan kuuluva päämies ja alihankkijan toiminnot tarkastetaan osana päämiehelle tehtävää luomutarkastusta. Alihankkija maksaa tarkastuksesta tuntiperusteisesti.

10.1 Ilmoitusvelvollisuus

Vaikka alihankkijat eivät kuulu luomuvalvontaan, niiden päämiehelle suorittamat alihankintatoiminnot on oltava tarkastettavissa. Päämiehen on toimitettava valvontaviranomaiselle tiedot käyttämistään alihankkijoista ja näille ulkoistetut luomutoiminnot valvontaan ilmoittautuessaan, tai kun alihankkijoita tulee lisää tai kun alihankkijat vaihtuvat. Ilmoitus valvontaviranomaiselle on tehtävä ennen toiminnan aloittamista. Lomake on tulosnettavissa Evira.fi -sivuilta (Yhteiset > Luomu > Luomun lomakkeet ja ohjeet > Muut ilmoitukset luomuvalvonnalle).

Tietojen ajantasaisuudesta on hyvä huolehtia. Mikäli luomuvalvonnassa havaitaan, että kaikki päämiehen toiminnot eivät ole olleet tarkastetta-

vissa, voidaan valvonnassa päätyä markkinointikieltoon sellaisten tuotteiden osalta, joiden luonnonmukaisuudesta ei ole voitu varmentua tarkastamattomassa valvontakohteessa.

10.2 Luomusuunnitelmaan sisällytettävät tiedot

Päämiehen tulee sisällyttää tiedot alihankkijoista luomusuunnitelmaansa. Myös mahdolliset muutokset toiminnassa päivitetään päämiehen luomusuunnitelmaan.

Päämiehen luomusuunnitelmassa on alihankinnan osalta oltava samat tiedot kuin aiemminkin; keitä alihankkijat ovat, mitä luomutoimintoja nämä tekevät päämiehelle ja mitkä valvontaviranomaiset tai -laitokset valvovat näitä toimintoja. Tarkemmin luomusuunnitelman laadinnasta alihankinnan osalta on kerrottu Luomusuunnitelma -ohjeessa, joka löytyy Evira.fi -sivuilta kohdasta Yhteiset > Luomu > Luomun lomakkeet ja ohjeet > Luomusuunnitelma ohje.

Päämiehen on pyydettävä alihankkijalta kirjallinen sitoumus luonnonmukaisen tuotannon toimintojen valvonnasta alihankkijan tiloissa – myös niissä tapauksissa joissa alihankkija kuuluu jo itsenäisenä toimijana luomuvalvontaan. Päämies liittää sitoumuksen osaksi omaa luomusuun-

nitelmaansa. Sitoumus voi olla vapaamuotoinen. Eviran internet-sivuilta löytyy mallipohja tällaiselle sitoumukselle kohdasta > Yhteiset > Luomu > Luomun lomakkeet ja ohjeet > Mallipohjat luomu-toimijalle.

Lisäksi, jos päämiehen ja alihankkijan toimipaikoissa tarkastuksen suorittavat eri valvontaviranomaiset tai -laitokset, on päämiehen sisällytettävä luomusuunnitelmaan omasta ja alihankkijoidensa puolesta **suostumus** sille, että valvontaviranomaiset/-laitokset voivat keskenään vaihtaa tietoa tarkastusten tuloksista.

Esimerkkejä

Maanviljelijä teurastuttaa luomutuotantoeläimet läheisessä teurastamossa, josta ne palaavat takaisin maatilalle. Tarkastuskäynnin teurastamossa suorittaa Evira. Maanviljelijän on kuuluttava luomuvälvontaan ja ilmoitettava luomusuunnitelmaansa missä tuotantoeläimet teurastetaan ja että teurastusta valvoo Evira. Teurastamo ei kuulu välvontaan, koska sillä ei ole omaan lukuun tehtävää luomutoimintaa. Päämies antaa omasta ja alihankkijan puolesta valvonnalle suostumuksen tietojenvaihdosta.

Luomuelintarvikeyritys valmistuttaa luomutuotteita toisessa jäsenvaltiossa sijaitsevassa yrityksessä. Suomalainen elintarvikeyritys ilmoittaa toiminnastaan kyseisen jäsenvaltion toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle ja hankkii alihankintatyölle valvonnan. Suomalainen luomuelintarvikeyritys ilmoittaa luomusuunnitelmassaan alihankkijan yhteystiedot ja valvontaviranomaisen/-laitoksen, joka valvoo alihankkijan suorittamaa valmistustoimintaa. Lisäksi elintarvikeyritys antaa omasta ja alihankkijansa puolesta suostumuksen sille, että Evira ja alihankintatyötä toisessa jäsenvaltiossa valvova viranomaisen/laitos voivat vaihtaa valvontaa koskevia tietoja keskenään.

10.3 Alihankintatoimien kirjanpito

Jäljitettävyyden varmistamiseksi kirjanpito tuotevirroista on laadittava yksikkötasolla, kaikissa luomutoimintaan liittyvissä tuotanto-, valmistus- ja jakeluvaiheissa. Alihankkijan toimipaikka katsotaan päämiehen erilliseksi tuotanto- tai valmistusyksiköksi, joten alihankintatoimintojen osalta kirjanpito on laadittava siten, että yksikköön saapuvat ja yksiköstä lähtevät tuotteet ovat jäljitettävissä toimittajiin, myyjiin, vastaanottajiin ja ostajiin. Vaikka alihankkija laatii kirjanpidon, päämiehen vastuulla on varmentua, että se on riittävä jäljitettävyyden takaamiseksi.

10.4 Alihankintatoimien tarkastaminen

Alihankintana tehtävät toiminnot tarkastetaan osana päämiehen tarkastusta, mutta alihankkija maksaa tarkastusmaksun. Alihankkijan toimipaikassa käydään läpi päämiehen toimeksiantamat luomutoiminnot ja niiden säädöstenmukaisuus.

Alihankintatyön tarkastuskäynti sovitaan suoraan alihankkijan ja luomutarkastajan kesken. Mikäli alihankkijalla on useita päämiehiä, tarkastetaan kaikkien toiminnot mahdollisuuksien mukaan samalla tarkastuskäynnillä. Alihankintayritys varmentaa kertomuksen päämiestensä edustajana. Päämies voi halutessaan osallistua alihankintayrityksessä tapahtuvaan tarkastukseen. Tällöin tarkastetaan vain kyseisen päämiehen alihankintatoiminnot.

Tarkastuksesta ei tehdä erillistä päätöstä. Tarkastuksen tulos otetaan huomioon tehtäessä ratkaisua päämiehen tuotantotarkastuksesta. Kopio alihankkijan tarkastuskertomuksesta toimitetaan tarvittaessa päämiehelle alihankkijan toimintaa korjaavien toimenpiteiden suunnittelua varten. Jos toiminnassa havaitaan puutteellisuuksia tai säännöstenvastaisuuksia, korjaavat toimenpidevaatimukset osoitetaan päämiehelle.

Esimerkkejä

Luomuviljelijä tekee luomujuureksista sosetta paikallisen koulun tiloissa ja laitteilla. Viljelijä hoitaa itse kaikki valmistuksen vaiheet ja varastoi tuotteet omissa tiloissaan. Kyseessä ei ole rahtityö, koska viljelijä itse valmistaa tuotteet. Viljelijä vastaa luomuvaatimusten noudattamisesta. Toiminta on kuvattu luomusuunnitelmassa. Koulun ei tarvitse sitoutua luomuvaatimusten noudattamiseen eikä kuulua luomuvälvontaan.

Varastointiyritys varastoi luomutuotteita elintarvikealan yritykselle. Elintarvikealan yrityksen on kuuluttava välvontaan ja ilmoitettava varastointina tehtävästä alihankinnasta viranomaiselle. Varastointiyrityksessä tehtävää varastointia valvotaan osana elintarvikeyrityksen toimintaa. Varastointiyritys ei kuulu välvontaan, mutta on antanut sitoumuksensa sille, että yrityksen toiminnot voidaan tarkastaa osana päämiehen tuotantotarkastusta.

Luomuelintarvikeyritys tuo luomutuotteita EU:n ulkopuolelta. Tuonin edustajana tuoja käyttää huolintayritystä. Huolintayrityksen ei tarvitse kuulua luomuvälvontaan, mutta on antanut sitoumuksensa sille, että yrityksen toiminnot voidaan tarkastaa osana päämiehen tarkastusta. Tuoja kuvaa alihankintana tehtävän tuontitoiminnan luomusuunnitelmassaan.

11 Maksut valvonnasta ja muista liiketaloudellisista suoritteista

---

Eviran luonnonmukaisen tuotannon valvontaan liittyvät julkisoikeudelliset ja liiketaloudelliset suoritteet ovat maksullisia. Suoritteiden maksussa katetaan tarkastuksesta valtiolle aiheutuneet kustannukset. Eviran suoritteista peritään maksut maa- ja metsätalousministeriön (MMM) asetuksen [1056/2012](#) mukaisesti. Hinnastot löytyvät Eviran internet-sivulta www.evira.fi.

Maksu peritään myös silloin, jos toimijaa ei hyväksytä valvontaan. Jos asia raukeaa toimijasta

johtuvasta syystä, peritään asian käsittelystä aiheutuneet kustannukset, kuitenkin enintään suoritteen varsinaisen hinnan mukainen maksu.

Eviran luonnonmukaisen tuotannon valvontamaksua ei kuitenkaan peritä luomuelintarvikkeiden valmistuksen valvonnasta, jos elintarvikkeet valmistetaan luonnonmukaisen maataloustuotannon yhteydessä toiminnanharjoittajan maatilalla ja valmistuksessa käytetään pääosin kyseisellä maatilalla tuotettuja luomuraaka-aineita.

12 Seuraamukset sääntöjen- vastaisuuksista ja säännösten rikkomisesta

- **Kun valvova viranomainen havaitsee poikkeaman siitä seuraa:**
  - kirjallinen korjauskehoitus toimintaan ja luomusuunnitelmaan

- **Kun valvova viranomainen havaitsee sääntöjenvastaisuuden siitä voi seurata:**
  - tuotekohtainen markkinointikielto
  - koko toimintaa koskeva markkinointikielto
  - valvonnasta poistaminen määräajaksi

12.1 Toimijan omavalvontatoimenpiteet

Ilmoittaessaan toimintansa luonnonmukaisen tuotannon valvontaan toimija sitoutuu allekirjoituksellaan noudattamaan luonnonmukaista tuotantoa koskevia säädöksiä. Toimijalla itsellään on ensisijainen vastuu oman toimintansa säännösten mukaisuudesta.

Jos toimija katsoo tai epäilee, että sen tuottama, valmistama, tuoma tai toiselta toimijalta saama tuote ei täytä luonnonmukaista tuotantoa koskevia sääntöjä, sen on aloitettava menettelyt joko luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaavien merkintöjen poistamiseksi kyseisestä tuotteesta tai tuotteen siirtämiseksi erilleen ja tunnistamiseksi.

Toimija voi jalostaa tai pakata tuotteen tai saattaa sen markkinoille ainoastaan tämän epäilyksen poistamisen jälkeen, ellei tuotetta saateta markkinoille ilman luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaavia merkintöjä.

Toimijan on viipymättä ilmoitettava tällaisista epäilyttävistä tapauksista valvontaviranomaiselle. Kun toimija on saanut poistettua epäilyksen sääntöjenvastaisuudesta, on asiasta ilmoitettava myös Eviralle. Ilmoituksessa tulee kertoa, millä perusteilla epäily on poistettu.

12.2 Toimenpiteet ja seuraamukset

Säännösten noudattamatta jättämisestä seuraavista toimenpiteistä ja seuraamuksista säädetään neuvoston asetuksessa (EY) N:o 834/2007, toimeenpanoasetuksessa (EY) N:o 889/2008, valvonta-asetuksessa (EY) N:o 882/2004 ja luomuvälvontalaissa (294/2015).

Valvonta-asetuksen mukaisesti kun toimivaltainen viranomainen toteaa, että säännöksiä ei noudateta, on viranomaisen toteutettava toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että toimija korjaa tilanteen.

Valvontaviranomainen varmistaa luomusäännösten noudattamisen yleensä joko antamalla toimijalle kehotuksen korjata toimintaansa tai käyttämällä hallinnollisia pakkokeinoja.

12.2.1 Poikkeama ja korjauskehoitus

Mikäli kyseessä on vähäinen laiminlyönti eli poikkeama, toimijalle voidaan antaa kirjallinen korjauskehoitus saattaa toiminta säädösten mukaiseksi. Korjauskehotuksen noudattamisen varmistamiseksi suoritetaan tarvittaessa lisätarkastus.

Poikkeamaksi katsotaan sellaiset vähäiset laiminlyönnit, jotka eivät vaikuta tuotteen luonnonmukaisuuteen, kuten esimerkiksi puutteellinen luomusuunnitelma. Sen sijaan kielletyn lisäaineen käyttö ei ole poikkeama, vaan sääntöjenvastai-

suus, joka vaikuttaa tuotteen luonnonmukaisuuteen ja voi johtaa tuote-erän tai tuotantosarjan markkinointikieltoon.

Korjauskehotuksen lisäksi edellytetään yleensä myös luomusuunnitelman korjaamista niin, ettei vastaava tilanne toistu jatkossa.

12.2.2 Hallinnolliset pakkokeinot

12.2.2.1 Elintarvikelaki ja luomuvalvontalaki

Luonnonmukaisen elintarviketuotannon valvon- nassa sovelletaan luomusäädösten mukaisia hallinnollisia pakkokeinoja. Luomuvalvontalain mukaisesti kielloista ja määräyksistä päättää asianomainen valvontaviranomainen ja ne tulee antaa määräaikaisina. Määräykset ja kiellot on peruutettava, jos puutteellisuus on poistettu tai jos sillä ei enää ole kiellon tai määräyksen kan- nalta merkitystä.

Kauppaan jo ehtineet säännöstenvastaiset tuot- teet vedetään pois markkinoilta. Näissä tapauk- sissa Evira toimii yhteistyössä paikallisten valvon- taviranomaisten kanssa.

Paikalliset elintarvikevalvontaviranomaiset sovel- tavat markkinavalvonnassa elintarvikelain (23/2006) mukaisia pakkokeinoja. Evira soveltaa näitä pakkokeinoja silloin, kun se päättää yhtä kuntaa laajempaa aluetta koskevien hallinnollis- ten pakkokeinojen käyttämisestä.

12.2.2.2 Markkinointikielto

Silloin kun **toimija katsoo tai epäilee**, että sen tuottama, valmistama, tuoma tai toiselta toimijalta saama tuote ei täytä luonnonmukaista tuotantoa koskevia sääntöjä tulee tämän ilmoittaa siitä valvontaviranomaiselle. Valvontaviranomainen voi vaatia, että kyseistä tuotetta ei saa saattaa markkinoille luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaavin merkinnöin, jolleivät toimijan toimittamat tai jostain muusta lähteestä saadut tiedot saa viranomaista vakuuttuneeksi siitä, että tällainen epäily on poistettu.

Markkinointikielto voidaan antaa myös silloin, jos **valvontaviranomainen itse epäilee** perustellus- ti, ilman toimijan ilmoitusta, että toimija aikoo saattaa markkinoille tuotteen, joka ei täytä luon- nonmukaisesta tuotannosta annettuja säännök- siä. Valvontaviranomainen voi tällöin vaatia, että toimija ei tilapäisesti saa pitää tuotetta kaupan kyseisellä viittauksella varustettuna valvontavi- ranomaisen vahvistamana ajanjaksona.

Toimija voidaan määrätä poistamaan luonnon- mukaiseen tuotantotapaan viittaavat merkinnät koko sääntöjenvastaisesta tuote-erästä tai tuot- antosarjasta:

- Mikäli jonkin tuotteen osalta todetaan sääntöjenvastaisuus,
- kuluttajaa johdetaan harhaan tuotteen luonnonmukaisuudesta tai
- toimija ei ole noudattanut valvontaviran- omaisen antamaa korjauskehotusta

Toimijan tulee tällöin ilmoittaa kirjallisesti

tuotteiden ostajille luonnonmukaiseen tuotantota- paan viittaavien merkintöjen poistamisesta sään- töjenvastaisista tuote-eristä tai tuotantosarjoista. Myös kauppaan jo ehtineet määräystenvastaiset tuotteet on vedettävä pois markkinoilta. Evira ilmoittaa sääntöjenvastaiset tuotteet tapauskoh- taisesti myös elintarvikkeiden markkinavalvon- nasta vastaaville kuntien elintarvikevalvojille ja tullille.

Sääntöjenvastaisien tuotteiden kaupanpito ta- vanomaisesti tuotettuna on sallittua, jos kaikki luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaavat merkinnät on poistettu tuotteista.

12.2.2.3 Valvonnasta poistaminen

Toimijan on tehtävä ennen luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden saattamista markkinoille ilmoitus valvontajärjestelmään liittymisestä asian- omaiselle valvontaviranomaiselle. Ilmoituksen jälkeä toimijalle tehdään ennen valvontaan liit- tämistä ensimmäinen tarkastus. Tämän lisäksi valvontajärjestelmään liitetulle toimijalle on tehtä- vä vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset.

Mikäli toiminta on säännösten mukaista, voidaan toimijalle antaa luomutodistus, joka osoittaa toimi- jan olevan luonnonmukaisen tuotannon valvon- nassa.

Toimijasta tai toiminnasta, joka ei täytä luomu- säännösten edellytyksiä ja jota ei voida liittää valvontajärjestelmään, on valvontaviranomaisen annettava toimijalle erillinen päätös, jossa kerro- taan perustelut siihen, miksi toimijalle ei voida antaa luomutodistusta.

Tämän lisäksi mikäli valvontaviranomainen toteaa toimijan toiminnassa vakavan tai pitkään vaikut- tavan säännösten rikkomisen, esimerkiksi silloin kun toimija ei noudata valvontaviranomaisen sille antamaa markkinointikieltoa, valvontaviranomai- sen on kiellettävä kyseistä toimijaa pitämästä sovitun ajan kaupan tuotteita, joiden merkinnöis- sä ja mainonnassa viitataan luonnonmukaiseen tuotantotapaan.

Tällöin valvontaviranomainen poistaa toimijan määräajaksi valvonnasta kokoaan tai jonkin tuo- tantosuunnan osalta, eikä toimijalla ole oikeutta tällä ajanjaksolla markkinoida tuotteitaan luon- nonmukaisina.

Toimija voidaan poistaa valvonnasta enintään kahden vuoden määräajaksi, jonka jälkeen toimi-

ja voi uudelleen hakeutua luonnonmukaisen tuotannon valvontaan, jolloin hänelle suoritetaan uusi tarkastuskäynti.

Tieto toimijan poistamisesta valvonnasta toimitetaan tiedoksi toimijan kunnan elintarvikevalvontaviranomaiselle. Mikäli toimija poistetaan tuonnin valvonnasta, tieto tästä toimitetaan myös Tullille.

Valvonnasta poistettu toimija ei voi käyttää tuotteissaan viittauksia luonnonmukaiseen tuotantotapaan, koska ao. viittausten tekeminen edellyttää, että toimija kuuluu valvontaan.

Toimijan tuotteiden kaupanpito tavanomaisesti tuotettuna on sallittua, jos kaikki luonnonmukaiseen tuotantotapaan viittaavat merkinnät on poistettu tuotteista.

12.2.2.4 Uhkasakko

Valvontaviranomainen voi tehostaa antamaansa määräystä tai kieltoa sakon uhalla. Mikäli toimija ei noudata valvontaviranomaisen antamaa määräystä tai kieltoa, voidaan määräykselle tai kiellole asetettu sakko tuomita maksuun.

12.2.2.5 Muutoksenhaku

Päätöksestä, jolla on todettu, ettei toimijaa tai toimintaa voida liittää luonnonmukaisen tuotannon valvontaan, eikä toimijalle ole voitu tämän johdosta antaa luomutodistusta, voidaan hakea oikaisua päätöksen tehneeltä viranomaiselta.

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen, markkinointikieltoon tai päätökseen, jolla toimija on poistettu luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta, voidaan hakea muutosta valittamalla päätöksestä siihen hallinto-oikeuteen, jonka alueella toimijan kotikunta sijaitsee.

Valvontaan hyväksymistä ja tuotantotarkastuksen hyväksymistä koskeviin ilmoituksiin tai toiminnan korjauskehotuksiin ei voi hakea muutosta. Mikäli toimija kuitenkin havaitsee luomutodistuksessa

virheen, voi hän pyytää luomutodistuksen antanutta viranomaista korjaamaan kyseisen virheen.

12.2.3 Esitutkintapyyntö

Valvontaviranomaisen tulee ilmoittaa luonnonmukaista tuotantoa koskevien säännösten rikkomisen esitutkintaviranomaiselle. Rikkomus voidaan jättää ilmoittamatta ainoastaan, jos valvontaviranomainen katsoo, että teko tai laiminlyönti on vähäinen.

Tuomioistuimien voi tuomita luonnonmukaista tuotantoa koskevien säännösten rikkomisesta sakkoon sen, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta:

1) pitää kaupan tuotteita, joissa viitataan luonnonmukaiseen tuotantotapaan, ja harjoittaa luonnonmukaista tuotantoa, jota **ei ole ilmoittanut** luonnonmukaisen tuotannon valvontajärjestelmään,

2) laiminlyö ilmoitukset toiminnassa tapahtuneista **muutoksista**

3) käyttää neuvoston asetuksen 23 artiklassa tarkoitettuja luonnonmukaiseen tuotantoon viitattavia ilmaisuja **vastoin** mainitussa artiklassa säädettyjä **edellytyksiä**,

4) **rikkoo** valvontaviranomaisen antamaa **markkinointikieltoa**,

5) **ei noudata** valvontaviranomaisen antamaa **päätöstä** poistaa viittaukset luonnonmukaiseen tuotantotapaan.

13 Muu luomutuotteiden valvonta

- Luonnonmukaisen tuotannon valvonnan järjestäminen ja sen ylin johto kuuluu maa- ja metsätalousministeriölle (MMM).
- Eviran valvontaosasto suunnittelee ja ohjaa luonnonmukaisten maataloustuotteiden tuotannon valvontaa, sekä luomuelintarvikkeiden ja -rehujen valmistuksen, varastoinnin, tukkukaupan ja kaupan pitämisen valvontaa.
- Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira valvoo luomualkoholijuomia.
- Tulli huolehtii luomuelintarvikkeiden tuonnin valvonnasta ja EU:n jäsenmaista Suomeen toimitettavien muiden kuin eläimistä saatavien luomuelintarvikkeiden vaatimuksemukaisuuden valvonnasta Suomessa tapahtuvan purkamisen ja varastoinnin yhteydessä.

13.1 Luomumaataloustuotteet

Evira suunnittelee, ohjaa ja valvoo luonnonmukaisten maataloustuotteiden tuotannon valvontaa.

Käytännön valvonnasta vastaavat ELY-keskukset, jotka käyttävät apunaan Eviran valtuuttamia tarkastajia.

ELY-keskus valvoo maataloustuotantoa ja tuotteiden vähäistä käsittelyä

ELY-keskus valvoo maataloustuotantoa eli tilalla tapahtuvia toimintoja, joiden tarkoituksena on omalla tilalla tuotettujen (jalostamattomien) maataloustuotteiden tuottaminen, pakkaaminen ja niiden merkitseminen luonnonmukaisesti tuotteiksi.

Esim.

- viljelijä pakkaa omalla tilalla tuotettuja tuotteita (kuten perunoita säkkeihin/vähittäispakkauksiin) ja merkitsee ne luomutuotteiksi.

Myös maatilalla tapahtuva tilan omien luonnonmukaisesti tuotettujen maataloustuotteiden kaupakunnostus, pesu, kuivaaminen ym. vähäinen käsittely kuuluvat ELY-keskuksen valvontaan.

Esim.

- yrttien, viljan tai marjojen kuivaaminen.

ELY-keskusten valvontaan kuuluu myös maataloililla tapahtuva tilan omien maataloustuotteiden ns. alhaisen jalostusasteen valmistustoiminta (lisätietoja *Luomutuotanto 1 – Yleiset ja kasvintuotannon ehdot*).

Esim.

- jauhojen, ryyrien, hiutaleiden tms. valmistus tilalla omassa myllyssä
- perunoiden ja kasvien kuoriminen, pilkkominen ja ryöppääminen, marjojen tai ternimaidon tms. jäädyttäminen
- tilateurastus, lihan paloittelu, jauhelihan valmistus
- luomuraaka-aineiden sekoittaminen keskenään, kuten raasteiden, yrttisekoitusten, myslien, mehujen (täysmehu ilman sokeria) ja soseiden valmistus
- edellä mainittujen tuotteiden pakkaaminen ja merkitseminen luomutuotteiksi valmistuksen jälkeen
- tilan ulkopuolella alihankintana teetettyjen tuotteiden paloittelu, sekoittaminen, jäädyttäminen tms. sekä pakkaaminen ja merkitseminen luomutuotteiksi maatilalla (esim. rahtimyllyssä jauhettu luomujauhot, teuras-tamosta palautettu liha).

13.2 Luomurehut

Luonnonmukaisesti tuotettujen rehujen valmistuksen, varastoinnin, tukkukaupan ja markkinoinnin valvontaa suunnittelee ja ohjaa Eviran valvontaosaston Rehu- ja lannoitevalvonta yksikkö. Rehu- ja lannoitevalvonnan yksikkö vastaa myös edellä mainittujen toimijoiden luomuvalvonnasta.

13.3 Luomualkoholiuomat

Luonnonmukaisesti tuotettujen alkoholijuomien valmistusta, valmistuttamista, varastointia, markkinointia ja tukkukauppaa sekä tuontia ja vientiä valvoo Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, www.valvira.fi.

13.4 Tullin tehtävät

Tullin tehtävänä on huolehtia EU:n ulkopuolelta, kolmansista maista, tuotavien luomutuotteiden (maataloustuotteiden, elintarvikkeiden, rehujen, alkoholijuomien, kylvösiementen ja taimiaineiston) valvonnasta. Tulli valvoo myös EU:n muista jäsenvaltioista Suomeen toimitettavien muiden kuin eläimistä saatavien luomuelintarvikkeiden vaatimuksenmukaisuutta Suomessa tapahtuvan elintarvike-erän purkamisen ja varastoinnin yhteydessä. Tullin internet-sivut löytyvät osoitteesta www.tulli.fi.

13.5 Valvonta Ahvenanmaalla

Luomuelintarvikkeiden tuotantoa, valmistusta, valmistuttamista, varastointia, tukkukauppaa, markkinointia ja tuontia Ahvenanmaalla valvoo Ålands landskapsregering (Ahvenanmaan maakuntahallitus), www.regeringen.ax.

14 Keruutuotteiden ostotoiminta

- Keruutuotteiden ostajan tulee ilmoittautua valvontaan 2 kk ennen toiminnan aloittamista
- Varmista, että luomusuunnitelmassa on:
  - Toiminnan kuvaus
  - Ostotoiminnan kuvaus
  - Poimijatoiminnan kuvaus
  - Kirjanpidon kuvaus
  - Jäljitettävyys kuvattuna
  - Ostopisteiden toiminta
- Keruualueista tulee olla ajantasaiset ELY:n hyväksymät kartta-aineistot
- Tee vuosittain ilmoitus keruu tuotteiden ostoalueista, ostopisteiden sijainnista, kasvilajeista, - tuotteista ja ostoajankohdasta
- Luomukeruutuotteiden ostoista on pidettävä kirjaa. Ostopisteissä on merkittävä muistiin:
  - Ostetun tuotteen nimi ja määrä
  - Ostoajankohta
  - Poimijan nimi, osoite (tai maa) ja allekirjoitus
  - Keruualue

14.1 Luomuvalvontaan liittyminen

Keruutuotteiden ostajan on kuuluttava Eviran luomuelintarvikkeiden valvontaan. Tarkemmat ohjeet valvontaan ilmoittautumisesta löytyvät tämän oppaan kappaleesta 3.3.

Keruutuotteiden ostajan tulee jättää ilmoitus luomuvalvontaan liittymiseksi hyvissä ajoin, vähintään 2 kk ennen, toiminnan aloittamista, koska keruutuotteiden ostotoiminnalle tulee voida suorittaa ensimmäinen tarkastus ennen toiminnan aloittamista. Ostotoiminnan voi kuitenkin aloittaa ennen ensimmäistä tarkastusta, mutta keruutuotteita ei voi markkinoida luonnonmukaisesti tuotettuina ennen kuin toimijalle on suoritettu ensimmäinen tarkastus ja toimija on hyväksytty luomuvalvontaan.

Edellä mainitun luomukeruutuotteiden ostotoiminnan ilmoituksen liitteenä tulee olla:

- Ostotoiminnan luomusuunnitelma.
- Kopio ELY -keskuksen luomutodistuksesta koskien keruualueen hyväksymistä luomukeruualueeksi;

- Ostajalla tulee olla käytettävissään keruualueesta ELY -keskuksen hyväksymät kartat. Luomutodistukset ja kartat voivat ostajat hankkia keruualueen selvittäjältä tai keruualueen omistajalta.

Lisäksi edellytetään vuosittaista ilmoitusta keruutuotteiden ostoista, ks. tark. kohta 14.3. Ensimmäisenä vuonna tämä on ilmoitettava 2 kk ennen keruun aloittamista, jotta tarkastus voidaan järjestää.

Tultuaan hyväksytyksi valvontajärjestelmään voi ostaja toimia koko maassa, mutta hänellä on oltava kaikkien keruualueidensa kartta-aineistot, ja hänen on päivitettävä luomusuunnitelmansa. Luomutodistukset ja kartat voi ostaja hankkia keruualueen selvittäjältä tai keruualueen omistajalta.

14.1.2 Luomukeruutuotteiden ostajan luomusuunnitelma

Luomukeruutuotteiden ostajan toiminnastaan laatima luomusuunnitelma on edellytys luomuke-

ruutuotteita ostavan yrityksen hyväksymiselle luonnonmukaisen tuotannon valvontaan.

Luomukeruuuotannon ostotoiminnan luomusuunnitelman on sisällettävä vähintään seuraavat asiat:

1) Yrityksen toiminnan kuvaus, josta ilmenee:

- Toimitilojen kuvaus (myös ostopisteet, kaikki käsittely- ja varastointitilat);
- Tuotteet, joita aiotaan ostaa;
- Kuvaus tuotteiden käsittelystä (esim. puhdistus, pakastus, pakkaaminen);
- Luettelo keruuuotteiden käsittelyssä ja varastoinnissa käytettävistä koneista ja laitteista.

2) Ostotoiminnan organisoinnin esittely

- Ostopisteiden sijainti ja kuvaus
- Mahdollisten alihankkijoiden yhteystiedot
- Alihankkijoiden ostopisteiden sijainti ja kuvaus
- Alihankkijoiden kanssa tehtävä sopimus luomutuotantoehtojen noudattamisesta ja suostumus tarkastusten tekemiseen

3) Selvitys siitä, miten poimijoiden ohjeistus ja luettelointi suoritetaan

- Karttojen nähtävilläpito ja karttakopioiden saatavuus ostopisteissä
- Poimijoiden koulutus
- Poimijaohjeiden saatavuus sekä kielisyys ostopisteissä sekä poimijoiden luetteloinnin suorittaminen
- Poimijaluetteloiden säilytys keruukauden jälkeen

4) Kuvaus osto-, ja myyntikirjanpidon toteuttamisesta, josta käy ilmi vastaanottaja, jos vastaanoton hoitaa alihankkija varsinaisen ostajan puolesta

5) Kuvaus varastoista ja varoista pidettävästä kirjanpidosta

6) Kuvaus tuotteiden erilläänpidosta ostopisteissä sekä käsittely- ja varastointitiloissa (jos käsitellään tai varastoidaan myös tavanomaisia luonnontuotteita)

7) Kuvaus ennen luomukeruuuotteiden käsittelyä tapahtuvista laitteiden ja koneiden puhdistuksesta sekä puhdistustoimien tarkastamisesta ja tarkastustulosten kirjaamisesta (jos käsitellään myös tavanomaisia luonnontuotteita)

8) Kuvaus tuotteiden kuljetuksesta ostopisteistä

9) Taselaskelmien laatimistiheys

10) Toimenpiteet epäilyttävien erien osalta

11) Kuvaus tuotteiden jäljitettävyydestä

Luomukeruuuotteiden ostajan luomusuunnitelmassa tapahtuvat muutoksista on ilmoitettava Eviran luomuelintarvikkeiden valvontaan. Toimijan on hyvä muistaa, että luomusuunnitelma tarkastetaan tuotantotarkastuksen yhteydessä. Muutoksista toiminnassa on ilmoitettava muutosilmoituksella Eviraan.

Luomutuotteiden jalostustoiminta edellyttää myös luomusuunnitelman laatimista näistä toiminnoista. Ohje luomusuunnitelman laatimisesta löytyy Eviran internetsivuilla osoitteessa www.evira.fi.

14.2 Ensimmäinen tarkastus, ilmoitus valvontaan hyväksymisestä ja luomutodistus

Ensimmäisessä tarkastuksessa selvitetään haki-ajan edellytykset noudattaa luonnonmukaisen tuotannon ehtoja. Ostajan ensimmäisessä tarkastuksessa selvitetään mm. luomusuunnitelman toteutusmahdollisuudet sekä käsittely ja varastointitilat.

Evira toimeksiantaa tarkastukset valtuutetuille tarkastajille. Hyväksytyen ensimmäisen tarkastuksen jälkeen toimija saa ilmoituksen valvontaan hyväksymisestä ja luomutodistuksen (asiakirjaselvitys). Tämän jälkeen toimijalla on oikeus markkinoida ostamiaan luonnonmukaisia keruuuotteita luonnonmukaiseen tuotantoon viittaavin merkinnöin.

14.3 Ilmoitus keruuuotteiden ostoista

Luomukeruuuotteiden ostajat, joilla ei ole oma rekisteröityä luomukeruuualueeta, toimittavat Eviran luomuvalvontaan tiedon niistä keruuualueista, joilta he ko. vuonna luomutuotetta ostavat, sekä tiedon ostettavista kasvilajeista ja – tuotteista, sekä tiedon ostopisteiden sijainnista ja ostoajan kohdasta (arvio) vähintään kahta viikkoa ennen aiottua keruun aloittamista.

Ilmoitus tehdään Eviran lomakkeella ”Ilmoitus luomukeruuuotteiden ostoista”. Ilmoituksen liitteeksi on toimitettava kopio ELY-keskuksen luomutodistuksesta aiotun keruuualueen hyväksymisestä luomuvalvontaan.

Luomutuotantoalueiden hyväksymistä koskevan ELY-keskuksen luomutodistuksen luomukeruuuotteita ostavat yritykset saavat luomualueen selvittäjältä. Luomukeruuuotteiden ostotoimintaa

ei siis voi harjoittaa ilman vuosittaista ilmoitusta keruutuotteiden ostoista ja ajantasaista karttaa keruualueesta.

Muutoksista tulee ilmoittaa Elintarviketurvallisuuksiviraston Ilmoitus muutoksista -lomakkeella

14.4 Luomukeruutuotteiden ostotoiminnan vaatimukset

14.4.1 Ostotoiminnan yleiset periaatteet

Kaikkien luomukeruutuotteiden ensimmäisten ostajien tulee kuulua luomuvalvontaan. Luomukeruutuotteiden ostotoiminnan tulee olla luomutuotantoehdojen mukaista. Luomukeruutuotteita saa ostaa vain luomukeruuhjeiden noudattamiseen sitoutuneilta poimijoilta.

Ostopisteellä tulee olla reaaliaikainen luettelo poimijoista, joilla on sitoumus luomusäädösten noudattamisesta, sekä reaaliaikainen luettelo poimijoista, jotka ovat toimittaneet keruutuotteita ostopisteeseen, malli ostopäiväkirjasta löytyy Evira.fi –sivulta. Ostopisteellä tulee olla kartta sallituista keruualueista, karttakopiot poimijoille, sekä selkeä erilläänpito luomukeruutuotteiden ja tavanomaisten tuotteiden välillä.

14.4.2 Poimijat

Kaikilta luomupoimijoilta edellytetään kirjallista sitoutumista luomupoimintaohjeisiin ennen poiminnan aloittamista, malli sitoumuksesta löytyy Evira.fi-sivulta. Luomutuotteiden ostajan vastuulla on huolehtia poimijoiden sitoutumisesta luomupoimintaohjeiden noudattamiseen ja huolehtia poimijoiden tietotason riittävästä ylläpidosta. Poimintaohjeisiin voi sitoutua ostopisteissä tai poimijakoulutuksen yhteydessä, mikäli toimija sellaisen järjestää.

Luomupoimintaohjeisiin sitoutunut poimija on oikeutettu myymään itse keräämiään keruutuotteita luomuna vain luomuvalvontaan kuuluvalla ostajalle. Poimija ei voi myydä keräämiään tuotteita luomuna esimerkiksi kuluttajille.

Mikäli luomupoimintaohjeissa tapahtuu merkittäviä muutoksia, tulee luomupoimijoille tiedottaa muutoksista.

Luonnonmukaisen tuotannon tarkastajat selvittävät ostajan tuotantotarkastuksen yhteydessä poimijoiden sitoutumista ja tietoja haastatteleamalla poimijoita. **Mikäli poimija epäilee luomukeruualueella kiellettyjen tuotantopanosten käyttöä, tulee hänen ilmoit-**

taa havainnoistaan ELY-keskukseen, joka voi tarvittaessa suorittaa tarkastuksen alueella.

Mikäli poimija käsittelee keräämiään keruutuotteita (esim. kuivaaminen) edellyttää tämä että toiminta liitetään valvontaan. Silloin joko poimija itse ilmoittautuu valvontaan tai hänen päämiehensä ilmoittaa hänet alihankkijanaan valvontaan.

14.4.3 Tuotteiden käsittely

Tuotteiden käsittely sadonkorjuun jälkeen muilla kuin toimeenpanoasetuksen liitteessä II tähän tarkoitukseen mainituilla aineilla on kiellettyä. Tuotteiden käsittely ionisoivalla säteilyllä on kiellettyä.

14.4.3.1 Tuotteiden varastointi ja erilläänpito

Mikäli samassa yksikössä (ostopisteessä tai varastotiloissa) käsitellään yhtä aikaa sekä luomu- että tavanomaisesti tuotettuja keruutuotteita, seuraavia ehtoja on noudatettava:

- Yksiköllä on erilliset tilat tai selvästi merkityt omat alueet luomukeruutuotteiden varastoinniseksi ennen keruutuotteiden käsittelyä ja käsittelyn jälkeen, tai luomukeruutuotteet ja vastaavat tavanomaisesti tuotetut tuotteet varastoidaan ajallisesti erillään;
- Varastointi on hoidettava niin, että erät voidaan tunnistaa. Luomutuotteiden kontaminoituminen tavanomaisesti tuotetuilla tuotteilla tai muilla aineilla on estettävä;
- Luomukeruutuotteita on käsiteltävä yhtenäisenä jaksona, kokonaisina erinä, ajallisesti tai paikallisesti erillään vastaavista tavanomaisesti tuotettuna markkinoitavista tuotteista;
- Luomutuotteita käsitellään ainoastaan astioiden ja laitteiden puhdistuksen jälkeen.

14.4.4 Kirjanpito

14.4.4.1 Kirjanpito ostopisteissä

Luomukeruutuotteiden ostoista on pidettävä kirjaa. Ostopisteissä on merkittävä muistiin:

- Ostetun tuotteen nimi ja määrä (kg);
- Ostojankohta;
- Poimijoiden nimi ja osoitetiedot (ulkomaisen poimijan kohdalla riittää kotimaa) sekä allekirjoitus (ostopäiväkirjamalli Evira.fi -sivulla);
- Keruualue (so. karttalehden numero).

Keruuokauden päätyttyä keruuostajalta on löydyttävä kaikkien **alihankkijoiden osalta ostokirjanpito** tai kopio siitä sekä yhteenveto satokaudella ostetuista ja edelleen myydyistä tuotteista.

Luomupoimijoiden luetteloimisesta on vastuussa luomukeruuotteiden ostaja. Ostajalla on oltava jokaisella ostopaikalla:

- Reaaliaikainen luettelo poimijoista, jotka ovat sitoutuneet luomukeruun periaatteisiin;
- Reaaliaikainen luettelo poimijoista, jotka ovat toimittaneet luomukeruuotteita myyntiin;
- Täydellinen kartta ostoalueestaan, jonka lehtijako on ilmoitetun indeksoinnin ja numeroinnin mukainen;
- Karttakopioita alueesta niitä haluaville poimijoille jaettavaksi (mukaan lukien alueet, joista ELY-keskus on edellyttänyt tarkemman mitatakaan käyttöä);

Luomutuotteita **ostavilta henkilöiltä** edellytetään ostotoimintaan liittyvien luomutuotantoehtojen riittävää tuntemusta, jota voidaan valvoa haastatteleamalla ostohenkilökuntaa. Luomukeruuotteet ja muut tuotteet tulee pitää erillään ostopisteessä ja merkitä selvästi sekaantumisen estämiseksi. Merkintä voidaan toteuttaa esimerkiksi säilyttämällä tavanomaisia tuotteita erivärisissä laatikoissa kuin luomutuotteita. Tällöin ostopäiväkirjaan merkitään, minkä värisessä laatikossa säilytetään kyseiseen ostopäiväkirjaan merkittyjä tuotteita. Kirjanpidon ja ostopisteessä olevien tuotemäärien tulee vastata toisiaan.

14.4.4.2 Kirjanpito käsittelyn ja varastoinnin yhteydessä

Luomukeruuotteiden käsittelyprosessissa tulee pitää kirjaa käsiteltyjen keruuotteiden erätiedoista, määrästä ja syntyvistä hävikeistä. Lisäksi kirjanpitoon merkitään luomukeruuotteiden koneiden ja laitteiden puhdistustoimenpiteiden tehokkuutta koskevien tarkastusten tulokset. Ostajan on pidettävä kirjaa keruuotteiden erätiedoista, varastoista ja varoista. Tämän kirjanpidon avulla on keruuotteiden ostajan ja valvontaviranomaisen voitava jäljittää luovutettujen keruuotteiden määrät ja vastaanottajat (sekä ostajat, jos vastaanottaja ei ole ostaja). Kirjanpitoon sisällytettävät tiedot on näytettävä oikeiksi asianmukaisilla tositteilla.

14.4.4.3 Kirjanpito luovutetuista keruuotteista

Kirjanpidosta tulee voida jäljittää yksiköstä luovutetut luonnonmukaisesti tuotetut keruuotteet, niiden määrät, elintarvikkeen erätunnus ja vastaanottajat (sekä ostajat, jos ostaja on eri kuin vastaanottaja). Kuluttajalle tapahtuvan suoramyyntiin osalta vastaanottajaksi merkitään ”kuluttaja”.

14.4.4.4 Taselaskelmat

Luomuvalvontaan kuuluvan keruuotteiden ostajan on suunniteltava kirjanpitonsa siten, että toi-

mija itse ja valvontaviranomainen voivat saada siitä selville luonnonmukaisesti tuotettujen keruuotteiden vastaanotetut, varastossa olevat ja luovutetut määrät. Tätä varten ostajan on laadittava määräjain yhteenvetoja (taselaskelmia) luomutuotteiden vastaanotetuista, varastossa olevista ja luovutetuista määristä. Se, kuinka usein taselaskelmia tulee tehdä, riippuu toiminnan luonteesta ja laajuudesta. Pääsääntöisesti luomutoiminnassa taselaskelmia tulisi tehdä neljännesvuosittain. Luomukeruuotteiden ostotoiminta on kuitenkin niin kausiluonteista, että taselaskelmien tekeminen 1 - 2 kertaa vuodessa yleensä riittää. Taselaskelman tuloksena tulee olla toteamus, että vastaanotettujen ja luovutettujen luomutuotteiden määrät ovat realistisessa suhteessa keskenään **hävikit huomioiden**. Mikäli tasekirjanpito on tarkastettavissa kirjanpidosta reaaliajassa, ei tarvita erillisiä taselaskelmia.

14.4.4.5 Luomutuotteiden jäljitettävyyden

Valmiiksi pakatusta luomukeruuotteesta tulee voida jäljittää tuotteen alkuperä. Tämä tarkoittaa sitä, että toimijan pitämästä kirjanpidosta pystytään jäljittämään kaikki edeltävät käsittelyvaiheet keruuotteiden poimijoihin asti. Jäljitettävyyden voidaan toteuttaa tuotteen eränumeron ja päiväyksen avulla. Jäljitettävyyden varmistamiseksi toimijan tulee kerätä keruuotteiden ostossa, vastaanotossa, kuljetuksessa ja varastoinnissa, sekä mahdollisessa prosessoinnissa syntyneet dokumentit, mukaan lukien ostopisteiden ostopäiväkirjat, osto- ja myyntilaskut, myynti/ luovutuskirjanpito, varastokirjanpito, käsittelyraportit, kuormakirjat ja punnitusasiakirjat, sekä alkuperään osoittavat tositteet, esim. karttalehdet erilliseen kansioon tai sähköiseen järjestelmään. Luomutarkastuksella nämä tulee olla tarkastajan käytettävissä.

Jäljitettävyyden varmistamiseksi toimijan tulee kerätä keruuotteiden ostossa, vastaanotossa, kuljetuksessa ja varastoinnissa, sekä mahdollisessa prosessoinnissa syntyneet dokumentit, mukaan lukien

- ostopisteiden ostopäiväkirjat,
- osto- ja myyntilaskut,
- myynti/ luovutuskirjanpito,
- varastokirjanpito,
- käsittelyraportit,
- kuormakirjat ja
- punnitusasiakirjat, sekä
- alkuperään osoittavat tositteet, esim. karttalehdet

Luomutarkastuksella nämä tulee olla tarkastajan käytettävissä.

Toimija voi itse testata toimintansa jäljitettävyyttä ottamalla lähtövarastosta tietyllä eränumerolla ja päiväyksellä oleva keruuote ja kokoamalla kaikki sitä koskevat kirjaukset ja asiapaperit va-

rastoinnin, käsittelyn ja vastaanoton osalta ja tarkastaa näistä, että jäljitettävyys toimii.

14.4.5 Alihankinta keruutoiminnassa

Keruutoiminnassa on mahdollista käyttää alihankkijaa. Alihankkija voi tehdä päämiehen omistamalle luomukeruutuotteelle esimerkiksi jalostustai pakkaamistoimenpiteen. Alihankkija ei koskaan osta, omista tai myy luomutuotetta omaan lukuunsa, vaan tuotteen omistus säilyy koko ajan päämiehellä. Alihankkija voi hoitaa keruutuotteiden vastaanoton ostopisteissä.

Alihankkijan ei tarvitse liittyä luomuvalvontaan, mutta tämän tulee sitoumuksella sitoutua noudattamaan luomulainsäädäntöä ja suostua päämiehelle suorittamiensa alihankintatoimintojen tarkastukseen. Alihankkijalle tehtävä vuosittainen tarkastus on alihankkijalle maksullinen.

Päämies ilmoittaa alihankkijat Eviraan ja tekee sitoumuksen alihankkijan kanssa ja kuvaa alihankintatoimet omassa luomusuunnitelmassaan.

14.4.6 Luomukeruutuotteiden myynti ostopisteestä suoraan kuluttajille

Mikäli ostopisteen pitäjä myy luomutuotteita suoraan kuluttajille, tulee ostajan kuulua valvontaan ja pitää kirjaa kuluttajille myytävistä tuotteista.

